СОВДАККХА КЪАХЬЕГАМА ХЬИНАР!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 9 (2634) | КIиранди, 28 январь, 1962 шу. | Мах 2 кап.

АРАДУВЛ 1923-ча шера денз

☆ ☆ ☆

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ — КЕРДАЧА ДЕКХАРИЙ БОАРАМГА

БIубенна коммунизмага бода вай мохк. Ший денал долча авангарда — Советски Союза Коммунистически партена гонахьа айхха кхотаденна дола советски халкъ, ший хьокхамца дунен дерригача миIингашкарча къахьегама наьха дегаш ура а увттадеш, боккхача творчески низаца керда общество хьалъеш доал. Коммунизма материально-технически база хьалъяр, коммунистически общественни отношенеш дегIайоалаяр, коммунизма уйланца нах кхетабар да хIанз советски халкъа хьалхашка латта декхараш.

КПСС XXII съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча Iалаьмате боккха лоархIам болаш я идеологически болхлой арми. Парте амарах цо йоаржаю советски наха юкъе коммунизма сийлен идеяш, боахами культурен хьалъяра оттаяь йола планаш кхоачашъяра уж оарцагIбоах, къахьегамхой коммунизма уйланца кхетабара новкъостал ду. «Коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара керттера средство я идеологически болх, — йоах КПСС XXII съезда резолюце тIа. Цо новкъостал де деза советски наьха политически къахьегамеи хьинар, цар коммунистически сакхетам лакхбара».

Партийни организацей идеологически балха боарам лакхлуш латт вай республике а. Из хьахьекхар «КПСС XXII съезди идеологически болх тоабара хьакъехьара областной партийни организаце декхараши» яха дош дувца дукха ха йоаццаш Грозне гулъяь хиннача областной партийни актива собране.

Цу собране белгалдаьккхар тIеххьарча хана республике идеологически болх шерагIа боаржабаь хилар, цу балхаца дакъа лоацаш бола нах дуккха-дукхагIа хилар. Дикка тоаеннай партийни пропаганда. Соахкарчул дуккха а дукхагIа ба укх шера партийни дешар Iомадеш коммунисташ, парте боаца болхлой, колхозхой, советски интеллигенци, дикагIа лел лекционни пропаганда, болх дикагIа бу агитатораша, городашкарча а юрташкарча а культурни учрежденеша, тайп-тайпарча творчески организацеша. Тоалуш латт кепа йоазон, радио, телевидене болх.

Ала дезаш да идеологически болх тоабара даькъе республика партийни организаце цхьадола толамаш даьхадале а, цу балхаца дуккха кхоачамбоацараш хилар. Цхьайолча моттигашка идеологически болх организаторски балхаца бувзам боацаш, ше къаьстта лелабу. Цу моттигашка боахама декхараш кхоачашдара тIаберзабаь боацаш, духхьал цу балха ший хьамара йолчох тарра чакхйоах пропагандистскии массово-политически мероприятеш. Дуккха моттигаш юс идеологически болхлой дIа тIа ца кхоачаш, бахача наьха еррига тоабаш чулацац цар балхо.

Ховш да идеологически болх дика ца лелача фабрикашка, заводашка, колхозашка, совхозашка боахама болх ледара хилар. ДукхагIа долча даькъе цу предприятеша, боахамаша шоай планаш кхоачашъяц, цар коллективашта юкъе паччахьалкхени къахьегамеи дисциплина телхаеш, кхы харцахьара гIулакхаш леладеш моттигаш хул. Идеологически болхлоша цIаккха а диццалийта йиш яц шоаш просветителаш а боацаш, политически организатораш хилар. Цунца дагакхаба деза хIара партийни болхло, боахама кулгалхо организатор хинна ца Iеш, наха кхетам луш вола саг а хилар.

Берригача организаторски балха ларде хила деза наха хьехам балар, кхетабар.

ХIанз укх сахьате вай мехка долаш да идейно-кхетама балхах бокъонца пайда балара эшаш дола деррига хьалаш. Культ личностах юхедиса зуламера гIулакхаш дIа а даьха парте юхаметтаоттаяьй партийни вахара ленински нормаш, йоаржаяьй идеологически балха ленински принципаш, хIаьта из болх вахара тIаберзабаьб, коммунизм хьалъяра практически декхарашца бийзаб. Идеологически фронта беррига болхлой декхар да массе а оагIорахьара кIоаргга парте Программа къахьегамхошта дIайовзийтар, из кхоачашъяра ужаш оарцагIбахар.

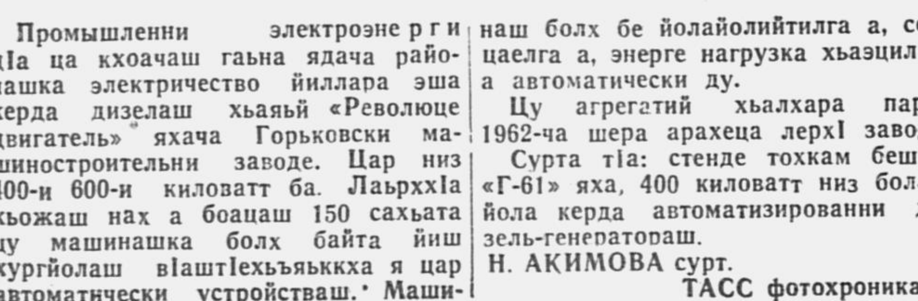
КПСС XXII съезда решенешка а цо тIанийцача парте Программага а хьежжа, хIанзарча хана идеологически балха керттера дакъа латт марксистско-ленински хьехам наха дIабовзийтарах, парте массаволча члена Iилман мировоззрени хургйола гIулакх вIаштIехьдаккхарах. Иштта лоархIаме декхар да капитализмах юхедисача зуламерча гIулакхашца а моастагIал долча буржуазни идеологеца а къовсам лоаттабар, къахьегамхой интернационализман халкъий доттагIлени уйланца кхетабар, советски наха коммунизм хьалъерий кодекса эздий моральни принципаш дIайовзийтар, цу принципаша маяххара къахьегамхой кхетабар.

Советки саг хьаьнала къахьегаргдолаш кийчвар, физически а хьаькъалца а бу болх безаш, цун сий деш из кхевар наха коммунистически кхетам балар духьа беча балха лард я. Къаьстта теркам тIабахийта беза къахьегам безаш а цун сий деш а кагирхой хьалкхебара.

Партийни организацей, беррига идеологически фронта болхлой декхар да культ личност йолча хана идеологически балха юкъе даьхка формально-бюрократически гIулакхаш дIадахар, шаблон, дикларативность, идеологически балха рамкаш готъеш дола гIулакхаш ца леладар. ХIара массови мероприяти — лекци, беседа, экскурси, кхыяр — духхьала из мероприяти плана тIа дIаязъяь хиларах а ца еш, наьха духовни хьашташ кхоачашдар духьа еш хила еза. Массово-политически балхаца наьха еррига тоабаш, къаьстта общественни вахара юстара латта нах чулаца гIерга декхарийла я партийни организацеш.

Идеологически балха ирал капитализмах юхедисача зуламерча гIулакхашта духьал ерзаяь хила еза. Къаьстта чIоагIа къовсам лоаттабе беза тунеядство, социалистически доалахьенах кулгаш деттар, кхааш ийдар, хулиганство, дынах тешар санна долча телхача гIулакхашца. Парте йоах идеологически болхлошка, идеологически фронте латтача къовсаме лоралуш а ца хулаш дIатIагIерташ хила. Вай декхарийла да эггара хьалха нах духовно толхабеш долча Iадатах юхедисача зуламерча гIулакхашца а лоаттабеш, дерригача тIехьадисачунна духьал чIоаггIа къовсам лоаттабе. Шоай овланца дIадаха деза советски наха хийрача идеях дола гучадувлараш, еррига общественность оарцагIъяккха еза тIехьаьиса нах кхетабара.

Шеко яц вай республикерча партийни организацеша беррига шоай низ идеологически болх КПСС XXII съездо хьалхашка оттадаьча декхарий боарамга кхоачаш лакхбергхилар.

Промышленни электроэнергиДIа ца кхоачаш гаьна ядача районашка электричество йиллара эша керда дизелаш хьаяьй «Революце двигатель» яхача Горьковски машиностроительни заводе. Цар низ 400-и 600-и киловатт ба. ЛаьрхxIа хьожаш нах а боацаш 150 сахьата цу машинашка болх байта йиш хургйолаш вIаштIехьъяьккха я цар автоматически устройстваш. Машинаш болх бе йолайолийтилга а, совцаелга а, энерге нагрузка хьаэцилга а автоматически ду.

Цу агрегатий хьалхара парти 1962-ча шера арахеца лерхI заводо.

Сурта тIа: стенде тохкам беш я «Г-61» яха, 400 киловатт низ болаш йола керда автоматизированни дизель-генератораш.

Н. АКИМОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

СССР Лакхехьарча Совета хоржамашка

Агитатораш арабаьннаб

Укх шера 18 марта хургйолча СССР Лакхехьарча Совета хоржамашка чIоаггIа уйла тIаяхийта кийчлуш ба Грозненски районерча Кен-Юртара агитатораш. ХIанз десятидворкашка ара а баьнна харжархошта юкъе советски хоржама системах беседаш еш, парте XXII-ча съезда решенеех, хоржамех йолча положенеех харжархой дIакхетабеш ба уж.

Дика дIахьу из болх агитатораша В. Эльмурзаева, Х. Букаева, М. Саидова, иштта кхычар. Района, юрта вахарца айхха бувзам а болаш, дика кийчъю цар шоаш ю беседаш.

К. ТЕМИЕВ.

Раьза ба харжархой

СССР Лакхехьарча Совете хургдолча хоржамашка дика кийчъяьй МагIалбика района Долакоара агитпункт. Шоаш балхара мукъабаьлча агитпункте ухача харжархой сакъердаме салаIа йиш хургйолаш дика кийчъяьй помещени. Тайп-тайпарча литература, брошюрай выставка вIаштIехьъяьккхай, дика кийчдаь плакаташ, лозунгаш хьалтехад библиотека болхлоша Генардукаева Новсатен Левицан Софьяси. СалаIа йиш хургйолаш шашкаш, шахматаш, домино я агитпункте. Цига деша керда тайп-тайпара газеташи журналаши да, эшачарна консультаци тел.

КПСС XXII съезда материалаш ювцаш лекцеши докладаши йийшай цига хIанзале, хьайбаш леладерашца юртбоахаме хьалхара моттигаш лелаерий опыт ювцаш беседаш яьй агитколлектива членаша.

Из болх къаьстта дика лелабу агитатораша Чеботарева Валентинас, Чантиева Мадината, Гардалоев Тархана, Картоева Дибас.

Г. ЗАКРИЕВ.

Хьалхарча квартале шура яккхара план республика районаша 1962-ча шера 20-ча январе кхаччалца мел кхоачашъяьй хьахьокхаш йола

СВОДКА

	(процентащца)		(процентащца)
Наьсарен	25	Гудермеса	17
Каргалински	24	г. Грозный	17
Надтеречни	22	Урус-Мартана	15
Сунженски	21	Наурски	15
Шелковской	20	Первоймайски	15
Грозненски	19	Курчалой	14
Ачхой-Мартана	19	Ведана	7
г. МагIалбик	18	Ножай-Юрта	4
Шаьла	17	Советский	—

КПСС XXII исторически съездо чIоагIъяь керда Программа кхоачашъяра хьинаре къахьегаш я Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллектив. Къаьстта дика балхаш ду завода центральни лабораторе коллективо.

Балха нормаш кхоачашъярал совгIа, лабораторе коллектива инициативах красни уголок, библиотека хьайийлай. Красни уголоке массайолча хана ханханнахьа занятеш дIакхухь агитаторашеи пропагандисташеи.

Лабораторе КПСС XXII съезда материалаш Iомаеш пхи группа вIашагIтехай. Пропагандистий болх дика лелабу агитатораша Рогожина Анастасияс, Конат Людмилас, иштта кхыбараша

ХIанз СССР Лакхехьарча Совета хоржамий положенеш дIайовзийташ ба агитатораш.

Л. САРЫЧЕВА.

Сурта тIа: дикагIа йола агитатор А. Рогожина лаборанткашта беседаш еш я.

И. Плиева сурт.

КХОАЧАШЪЯЬЙ ЯНВАРЬ БЕТТА ПЛАН

ХАНАЛ ХЬАЛХА!

Семилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIахьехаш дола магIалбикахой кхайкарал хьал а лоацаш, январь беттара бурув тохара план ханал 7 ди хьалха кхоачашйир «Грознефтеразведка» треста бурув деттараша. Бутт чакхбалалехьа кхы а дукхха бурув тоха дош деннад цар.

Мелови тIерча тIоанашкарча № 113 йолча скважина бурув тохилга толамца чакх а даькха, № 500 йолча кердача скважина на бурув тоха йолаеннай бурув тохара мастер коммунист Д. В. Тулашев керте латта бригада. Ханал цхьа бутт хьалха из скважина йистеяккха дош деннад бригада коллективо. Дика хоамаш да кхыча бригадашкара хозараш а. № 503 йолча скважинана толамца бурув тохаш я мастер Н. П. Логинов керте латта бригада а.

Январь бетта план санна, шера план а ханал хьалха кхоачашъяра денгара денга къахьегама овсарле лакхъеш ба мехкдаьтта лехаш бурув деттараш.

М. ЛЕОНОВ.

ТIеххкхоачашдаьд дош

Доккха а сийлен а декхар да 1962-ча шера Карабулакерча бурув тохараштa хьалхашка латтар. Дукха хIама ца эшшаш ах миллион метр бурув цар тоха дезаш я паччахьалкхен план. Семилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра шоашкара яхь дIа а йолаеш, МагIалбика мехкдаьттахошадаь кхайкарал чIоагIа раьза хинна хьаллаьцад сунженски бурув тохараша.

Мехкдаьтта доалла моттигаш лохаш бараша дош деннад шера планал совнагIа 680 метр бурув тоха. Керда шу дIадолалушшехьа а чуийнна дика къа а хьийга хьалхара къахьегама толам баьккхаб бурув тохараша. ЧIоагIа дегаш гIоз а даьнна цар Даьхенга рапорт деннад; январь бетта бурув тохара план ханал 8 ди хьалха кхоачашъяьй.

Из толам боаккхача къаьстта дика къахьийгар бурув тохара мастер И. М. Бородацкий керте латтача коммунистически къахьегама бригадо. Цул дукха тIехьаюсаш яц Н. Ф. Кастяненко кулгалду бригада а. Январь бетта план хьалхарча ткъаьдийнахьа кхоачашйир цу шинна бригадо. Буруш тохара балхаш графикал хьалха латта буруш тохара мастераш А. Ф. Панфилов, Ю. М. Шкурат, В. Т. Терлецкий, Н. М. Губин керте латтача бригадашка а.

А. БАКАЛЮК

СОВЕТСКИ СОЮЗЕ ГIОЛЛА

ЛОАЦЦА

Советски Социалистически Республикай Союзан Китайски Халкъа Республиканеи юкъе культурни бувзамаш лоаттадара йолча плана хьакъехьа переговораш хилар Москве 1962 шера 15 январагара денз 23 январе кхаччалца.

Переговораш еча хана 1961 шерарча советско-китайски культурни бувзама итогаш а ийр, 1962 шера культурни бувзамаш леладара йолча плана кулгаш а яздир.

Массаза санна доттагIал долаш а дIа-хьа дувцар дика кхетадеш а чакхъяьлар переговораш.

ДАГАЛАЬЦАР КХОАЧАШДЕШ

* «ЭПЛ-6» яха кIоаргача электронасосий хьалхара парти укх шера арахийцай Московски электромеханически заводо. Уж дIаяхийтай Казахстане, Урале, Ставропольски крае. БIаь метрага кхаччалца кIоарга йолча скважинашкара хий фермашкен доахан дажача даьгIенашкеи дIаухийт агрегаташа.

* БIаь ткъо промышленни объект хьалъеш боахк Грузера гIишлонхой. Керда мощностaш болх бе йолайолийташ я Руставски металлургически заводе. Хьалъяь йоаккхаш латт Маднеульски горнообогатительни комбинат.

А. И. МИКОЯН МОСКВЕ ЮХАВАР

Африка мехкашка вахачара Москве юхакхаьчав СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель, КПСС Центральни Комитета Президиума член А. И. Микоян. Из хиннав Гвинейски Республике, Гана Республике, Мале Республике, Марокко королевстве.

Советски Союза паччахьалкхен байракхашца кийчъяьча Внуковски аэродроме А. И. Микояна духьалваха вар СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель, КПСС ЦК Президиума член А. Н. Косыгин, СССР министраш А. А. Громыкои М. А. Лесечкои, кхыбараш.

Духьалбахараштa юкъе бар СССР-е аккредитованни йолча дипломатически представительстваштa керте латтараш, журналисташ.

Толамца кхоачашъеш латт ворхI шера план

1961 ШЕРА СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБАР

Экономика дегIайоалаеча, халкъа хьал-торон культурни боарами аибеча керда толамаш дахарца белгалдаьккхар Советски Союза къахьегамхоша дIадаха шу — КПСС XXII-ча исторически съезда шу. Цунах дувц 1961 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара йола паччахьалкхен план кхоачашъяра итогий хьакъехьа СССР Министрий Совета чуйоагIача Центральни Статистически Управлене баьча хоама тIа.

Ерригача промышленни производства боарама йола шера план тIеххкхоачашъяьй промышленноста болхлоша. 1960 шераца нийсйича 9,2 процент дукхагIа арахийцай продукци, цу даькъе производства средстваш («а» группа) хьаяра, хьалхагIе даьча лоархIамех 10 процент совгIа дукхагIеи халкъа эша товараш («б» группа) — 6,6 процент дукхагIеи.

ВорхI шера плана заданеш толамца кхоачашъеш латт. ДIадахача кхаь шера промышленноста валови продукци, семилетка цифрашка даьча лоархIамаша лийрхIача 27 процента метта, 33 процент дукхагIа хиннай, 19 миллиард сом гаргга дукхагIа яьккхай промышленни продукци, ворхI шера планах хьалхарча кхаь шера лийрхIачул. Еррига промышленни продукци а продукце дуккха лоархIамегIара тайпаш а дахара йола шера план ерригача союзни республикаша тIеххкхоачашъяьй. Ерригача промышленносто план толаме кхоачашъяь йоллашехьа а цIенхашттара кхоачамбоацар да дуккхача предприятеша план кхоачаш ца яр.

ДIадахача шераца нийсйича Iаьржачеи бос болчеи металлурге валови продукци 10 процент дукхагIа хиннай, доагорен энергетически промышленноста яр — 7 процент, машиностроенеи металлообработкан яр — 16 процент, химически промышленноста яр — 14 процент, гIишлой материалий промышленноста яр — 12 процент, хьун, каьхата, хьу чакхйоахача промышленноста яр — 5 процент, ейгачеи культурно-бытовой гIулакхашта эша товараш дечеи промышленноста яр — 5 процент, кхачан промышленноста яр — 7 процент.

ЦСУ хоама тIа йоах, дIадахача шера чон 50,9 миллион тонн лоаладаьд, болат — 70,7 миллион тонн, прокат 55,2 миллион тонн арахийцай, аьшка руда 118 миллион тонн яьккхай, мехкдаьтта — 166 миллион тонн, газ — 60,9 миллиард кубически метр, кIор — 510 миллион тонн, электроэнерги — 327 миллиард киловатт-сахьат яьккхай, минеральни удобренеш — 15,3 миллион тонн хьаяьй, искусственни синтетически хьоаса — 250 эзар тонн, металл теда станокаш — 164 эзар, кузнечно-прессови машинаш — 30,5 эзар, автомобилаш — 555 эзар, тракторaш — 264 эзар, юртбоахама машинаш — 964 миллион сома маьха, кIа оарда комбайнаш — 76,3 эзар, экскаватораш — 15,8 эзар, каьхат — 2,6 миллион тонн, цемент — 50,9 миллион тонн, кIадаш — 4,9 миллиард квадратни метр, зипаш — 455 миллион квадратни метр, гаташ — 493 миллион квадратни метр, даьреш — 683 миллион квадратни метр, тIоарсках баь кога гIирс — 442 миллион пара, массе тайпа сахьаташ — 26 миллион, радиоприемникаши радиолаши — 4,2 миллион, телевизораш — 1,95 миллион, холодильникаш — 686 эзар, барзкъаш дутта машинаш — 1,3 миллион, мебель — 1,3 миллиард сома маьха, дулх колхозаша доаккхари бахача наха шоай цIагIа доаккхари доацаш — 4,3 миллион тонн, бежан даьтта — 894 эзар тонн, цIенача шурех яьккха продукци шурийца лоархIаш — 9 миллион тонн, шекар-песок — 8,4 миллион тонн, консерваш — 5,6 миллиард банка.

Дикка дукхагIа яьккхай езайоккхача промышленноста продукци. 1960 шераца нийсдича дукхагIа даьккхад: чон — 4,1 миллион тонн, болат — 5,4 миллион тонн, прокат — 4,3 миллион тонн, аьшка руда — 11,8 миллион тонн, мехкдаьтта — 18 миллион тонн, газ — 13,7 миллиард кубически метр, электроэнерги — 34,7 миллиард киловатт-сахьат, цемент — 5,3 миллион тонн, вIашагIйоалла аьшкабетон — 6 миллион кубически метр. Химически промышленноста еррига продукци 14 процент дукхагIа йоаккхаш, 22 процент совгIа даьхад синтетически кIувнаши пластически массаши. Цу тайппара дукхагIа даьхад бесаш дола металлаш, машиний оборудованеи дуккха тайпаш. ДукхагIа хьадаьд халкъа эша товараш: тIоарска кога гIирс — 23 миллион пара, чухнахьа а тIеханахьа а дувхаду пазата барзкъаш — 22 миллион, телевизораш — 223 эзар, холодильникаш — 157 эзар, барзкъаш дутта машинаш — 390 эзар, мебель — 175 миллион сома маьха, цIенача шурех яьккха продукци — 749 эзар тонн, шекар-песок — 2,1 миллион тонн, консерваш 695 миллион банка.

ЦСУ хоама тIа йоах, Iилматохкама, проектно-конструкторски организацешеи промышленни предприятешеи конструкци а оттаяь халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошта кийчдаьд 3000 гаргга машиний, механизмай, аппаратий, кхыча оборудоване керда лоархIамегIара тайпаш а 1000 гаргга тайп-тайпарча приборий керда лоархIамегIара тайпаш а. ДIадахача шера цу юкъагIа 600 гаргга дола машиний, оборудоване, приборий, конструкцей къаденна тайпа дIа а даькха, цар когаметта дикагIа йола хIанзара конструкцеш оттайир. Совнархозий машиностроительни предприятешка модернизаци яьй 60 эзар гаргга йолча металлаш тедача станокашта, кузнечно-прессови, линейни, кхыча оборудованена.

Изобретателашеи рационализаторашеи чIоагIа дакъа а лоацаш технически прогресс яьй халкъа боахама массадолча доакъошка. 4 миллион совгIа предложени еннай цар. Халкъа боахама юкъейихьай шера 1,7 миллиард сома экономи луш йола 2 миллиони 800 эзари гаргга изобретении рационализаторски предложении.

Болхлойи гIулакхерча наьхеи балха ди лоацдаь доллашехьа а 1960 шерарчул 4 процент совгIа лакхъеннай къахьегама овсарле. Производство, мухьаш дIа-юха увзар, товарооборот дегIаяр бахьан долаш халкъа боахама пайда баьннаб цул хьалха дIадахача шерарчул 6 процент гаргга дукхагIа.

1961 шера, йоах дIахо ЦСУ хоама тIа, Советски Союзо керда толамаш даьхад Америка ВIашагIкхийттача Штаташцарча машарерча экономически яхье. Нагахьа санна 1961 шера СССР промышленни производство 9,2 процент дегIаенаяле, США цхьа процент мара дегIаенаяц продукци. Цу юкъагIа СССР-е болат 8 процент дукхагIа даьккхад, хIаьта США 1,7 процент кIезигагIа

(ДIаходар 3-ча оагIо тIа).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета IX сесси

1962 ШЕРА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН

1962 шера Нохч-ГIалгIай республика халкъа боахам дегIабоалабара план ювцаш сессе доклад йир республика Госплана председатела нов. **Е. В. Брыксина.**

Парте керда Программа тIайийца КПСС XXII-гIа съезд хинна дIадаха шу Iалаьмате боккха исторически лоархIам болаш да, аьлар цо. Съезда решенеш тIа кIоаргга анализ яьй, дунен халкъашта юкъе латтача гIулакхий, дунен керттера декхаш къоастадара наькъаш хьахьекхад, вай мехка коммунизма материально-технически база хьалъяра керттера декхараш белгалдаьхад.

ХIанз коммунизм хьалъяр таханарча ден практически декхар а хинна дIаэттача хана къахьегамхоша тIагIертта къовсам лоаттабу парте XXII съезда исторически решенеш кхоачашъяра.

* * *

Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша КПСС XXII съезда сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь семилетка кхоалагIча шера халкъа боахамеи культураи дерригa доакъош дегIадоаладара даькъе керда толамаш даьхад.

1961 шера валови продукци арахецара план 102,6 процент кхоачашъяьй республика промышленносто. Республика ерригача министерсташа, управленеша, хIаьта иштта совнархоза управленеша, дахчах хIамаш еча промышленностеи строматериалаш хьаечеи управленегара дIаиккхараша, шера йола продукци арахецара планаш тIеххоачашъяьй, хIаьта планал совгIа массехк миллион сома продукци арахийцай.

Хьалха дIадахача шераца нийсдича промышленни продукци йоаккхилга 1961 шера республике 11,3 процент лакхденнад, цунца цхьана моттигерча промышленносте — 8 процент.

Мелови тIоанашкара мехкдаьтта доаккхилга толамца чакхдалар бахьан долаш мехкдаьттеи гази яккхара план 1961 шера 8 декабре кхоачаш а яь, 1964-ча шера оттабаь хиннача боарамга дIакхоачадир Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахоша коача доагор доаккхилга.

Промышленни производство дегIайоалае, предприятей техника-экономически хьокхамаш тоаде вIаштIехьдаьннад прогрессивни техникеи технологии дIахо балха юкъейоалаяр, производственни процессашта дIахо механизации автоматизаци яр бахьан долаш.

Цунга хьежжа докладчика белгалдаьхар промышленни предприятешкара цхьадола кхоачамбоацараш а. Республикерча 130 предприятех 25 предприяте валови продукци яккхара шера йола план кхоачашъяьяц.

Цхьайолча предприятеша йоаггIача ассортиментах продукци арахецара план кхоачашъяьяц. Министерсташа, управленеша ассортиментни план кхоачашъяра йоаггIаш йола йоакхо ца яр бахьан долаш ара цахецаш йисай дикка дукха аьшка а цинк даьккха а пхьегIаш, мебель, басараш, ловзоргаш, иштта кхыйола продукци.

ЧIоаггIа критика е йоагIа, йоах дIахо нов. Брыксина, республика цхьайолча предприятеша арахеца продукци дика ца хилара.

Доккха кхоачамбоацар лархIа дезаш да дуккхача предприятеша къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъеш ца хилар. Цу тайпара предприятеш совнархозе — 15, вешта аьлча 23 процент, моттигерча промышленносте — 29, вешта аьлча 47 процент я.

ДIадахача шера республикерча колхозаша, совхозаша юрта боахам дегIабоалабара хьакъехьа цхьадола балхаш даьд. Паччахьалкхенга ялат дохкара плани тIанйца социалистически декхараши кхоачашдаьд. Иштта кхоачашъяьй баьца даараши, сомаши, тхаи дохкара план а.

Ялат дохкара план кхоачашъяра чIоагIа лоархIам болаш хиннай хьажкIаш. Дерригa а паччахьалкхенга дехка ялат 8 миллион пунт совгIа да, вешта аьлча 1960 шера хинначул 13 процент дукхагIа, хIаьта хьажкIаш — 1,7-зза дукхагIа.

Цунга хьежжа колхозийи совхозийи балха юкъе цхьадола кхоачамбоацараш хиларах планах лаьрхIа ялат а ца доаккхаш дисар.

1961 шера республике хIара гектара тIара даьккха ялат 15,7 центнер хилар, планах 15,8 центнер йолча, хIаьта 27,2 центнер яккха лаьрхIа хиннача хьажкIий 25,8 центнер мара а яккханзар.

Планах лаьрхIача тайпара хьувкъаяьяц свекла, гидуаргаш, коартолаш, тхьамка, иштта кхыйола культураш. Цу дерриганеша уж культураш эцара паччахьалкхен план кхоачашъе торо хилийтанзар.

Культура дика ца хьувкъара керттера бахьан агротехника во лелаяр да. Дуккха яровой культураш бIаьсти аьхача лаьтташ тIа дIаюв.

Белгалде доагIаш да вай республика цхьайолча районашка дуккха баьцаш дIайийна, оахамех бизза пайда ца эцаш моттигаш нийсъенна хилар.

Колхозашеи совхозашеи 1961 шера дикка дебадаьд общественни доахан, коа тIара оалхазараш, доахан 10 процент, царца детта доахан 10 процент, хьакхарч 15 процент, жа 8 процент, коа тIара оалхазараш 31 процент. Хьалха дIадахача шераца нийсдича лакхденнад соахка хьайбай продукташ йоахилгеи йохкилгеи.

Цхьабакъда, паччахьалкхенга дулх, даьтта, шура йохкара план кхоачашъяьяц республика.

Соахка хIара Iаттагара йоаккха шура колхозашкеи совхозашкеи 1960 шера хинначоа юхе 17 килограмм кIезигьеннай.

ДIахо докладчика белгалдоаккх, производственнии, нах чубахеи, культурно-бытовойи гIирсаш хьалдара дикка дукха капитальни вложенеш дIаяхийта хилар, республика къахьегамхой вахара боарам лакхбенна хилар.

Республике хьалъяьй дуккха промышленни объекташ: паччахьалкхен чотах 98469 квадратни метр нах чубаха цIенош, цул совгIа шоашта цIенош хьадераша 7 эзар совгIа цIа, 8 школа, 705 моттиг йолаш берий учреждененшта лаьрхIа цIенош, иштта кхы дIахо а.

Цунга хьежжа белгалде доагIаш да, капитальни гIирсаш хьалдара даькъе хIанз а дукха кхоачамбоацараш хилар. Капитальни гIирсаш хьалдара план республике 91 процент мара кхоачашъяьяц.

ДIахо нов. Брыксина дувц, 1962 шерарча республика халкъа боахам дегIабара хьакъехьарча планах.

Соахкарчул 1962 шера ерригача республике промышленни продукци 14,1 процент дукхагIа арахеца лерхI.

Хьалха дIаихача шерашка а санна, планах еза-йоккха индустри: мехкдаьтта, нефтехимически промышленность, машиностроени, гIишлой индустри — сихагIа дегIайоалаелга Iалашде, хIаьта иштта халкъа эша товараш дIахо дукхагIа арахеца лерхI.

Промышленни продукци дикагIа хилийтара, ассортимент шеръяра, производственни процессашта механизации автоматизации яра ларда тIа дIахо къахьегама овсарле лакхъяра, производстве издержкаш лохъяра хьакъехьара гIулакхаш чакхдаха а лаьрхIад.

Семилетка диълагIча шера мехкдаьтта доаккхилга 12,1 процент, буркв тохара боарам 29,8, мехкдаьтта чакхдоаккхилга 6,1, парафин арахецилга 46,1, нефтеаппаратура — 25,3, кокс — 15,3, мебель — 18,6 процент, шекар арахецилга 6,2-зза лакхде лаьрхIад.

1962 шера доккхий декхараш латт вайна хьалхашка, МагIалбика, Вознесенкая, Iаьлий-Юрта районашкара мехкдаьтта доалла керда моттигаш дIахо карaерзаяра даькъе.

Совнархоза промышленносте къахьегама овсарле 6,6 процент лакхъеи продукцега шийга дIабода мах 2,5 процент лохбеи лерхI.

1962 шера плана проектах моттигерча промышленносто арахеца валови продукци соахкарчул 8,1 процент лакхъе лерхI.

1962 шера республика юрта боахам дегIабоалабара плана проектах лаьрхIад юрта боахама керттера продукташ йоахилгеи паччахьалкхенга йохкилгеи дIахо лакхде.

Республика колхозашкеи совхозашкеи соахкарчул дукхагIа ялат 11 проценти, дулх 15 проценти, шура 27 проценти яккха лерхI. Общественни хьайбаш дIахо дебаде лерхI, царца доахан 19 процент, царех детта доахан 21 процент, хьакхарч 123 процент, коа тIара оалхазараш 6 процент дукхагIа а хулийташ.

1962 шера юрта боахам дегIабоалабара план оттаеча хана хIамаш дIаювча лаьттай структуранна лоархIам боллаш хувцамаш даьд колхозашеи совхозашеи, цхьан шереи дуккхача шерашкеи тIаювла баьцаш кIезигагIа дIа а ювш, хьажкIаш, шекара свекла, зернобобови культураш дукхагIа дIаювргйолаш.

1962 шера республика колхозашкеи совхозашкеи фийг бола ялат дIадийна лаьтташ 15 эзар гектар дукхагIа хургда. хIаьта ерригача дIайийнача хIамаех 59 процент дIалоацаш а хургда, цунца ялата лаьрхIа ювча хьажкIаша дIалоацаргья 62 эзар гектар, вешта аьлча 16 процент, ялатийнеи доакъаран лаьрхIа хьажкIаш 117 эзар гектар, вешта аьлча дерригача оахамех 30 процент хургья.

Къаьстта доккхий а чоалхане а декхараш да хьайбай боахама хьалхашка латтараш.

Юрта боахам дегIабоалабара Къилбаседа Кавказа Iалаьмате дика хьалаш хилар белгал а деш Ростовски совещане вывод яьй, 100 гектар оахама лаьрхIа гарггарча шерашка 100 центнерал кIезигагIа доацаш дулх даккха Нохч-ГIалгIайчен торо я, аьнна. Цудухьа 1961 шерарчул 4-зза совгIа дукхагIа даккха дезаргда дулх.

Гарггарча шерашка дукхагIа дулх даккхара керттера хьаст ба дукхагIа хьакхарчи, хIаьта иштта коа тIара оалхазараши дебадар.

Нов. Брыксина дикка доашхаш дувц капитальни гIишлош хьалъяра дешаш.

Семилетка диълагIча шера республика халкъа боахама 20,5 процент дукхагIа паччахьалкхен капитальни вложенеш дIаяхийта лерхI.

Дуккха ахча хьожаду хьайбай помещенеш, мастерскеш хьалъяра, юртбоахама техника эцара, хиш дехкара, кIотаргаш дIайоахаш лаьтта мукъадаккхара, нах чубаха цIенош хьалдара, электрификаци яра, совхозий поселкашка хиш дехкара.

Дикка дукха балхаш де лерхI транспорти бувзами дегIабоалабара даькъе.

Укх шера республике паччахьалкхен капитальни вложеней чотах хьалдаь даха лерхI 120 эзар квадратни метр нах баха цIенош. Цул совгIа 2,5 эзар квадратни метр хьалдергда жилищно-строительни кооперативийи паччахьалкхен кредитийи чотах, хIаьта 165 эзар квадратни метр индивидуальни нах баха цIенош.

Дуккха хьалъергъя школаш, интернаташ, берий учрежденеш.

Планах лаьрхIад паччахьалкхени кооперативнии торговли, унахцIено лораяр, коммунальни боахам дIахо дегIабоалабе.

Уж декхараш кхоачаш а деш КПСС XXII съезда решенеш кхоачашъяра шоашкара доагIар дергда Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша, аьлар докладчика ше йистевоалаш.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета бюджетни комиссе председатела депутата Т. Г. Семеновай содоклад

Бюджетни комиссе чIоаггIа раьза хиларца белгалдоаккх дIадахача шера план республика промышленносто кхоачашъяь хилар, аьнна дIайолайир ший содоклад нов. **Семеновас.** Республика бюджет пайдашка диллача 103 проценти расходашта — 102 проценти кхоачашъяьй. Дикка тоабаьб шоай болх республикерча колхозашеи совхозашеи.

Цунга хьежжа белгалдоаккх бюджетни комиссе, аьлар содокладчика, промышленносте, гIишлош еча, юрта боахаме хIанз а дукха кхоачамбоацараш хилар, хIаьта уж дIа а доахаш халкъа боахаме пайда эцанза йолча торонех бизза пайда эцара, кхы а сихагIа вай республика дегIайоалаяра де мел доагIар де дезаш хилар.

Республикерча 26 предприяте валови продукци арахецара план кхоачашъяьяц, къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьяц 44 предприяте. Моттигерча промышленноста чуйоагIача 59 предприятех 47 предприяте ассортиментах йола производственни план кхоачашъяьяц. Дукха кхоачамбоацараш да бурув тохара, хьуна боахама управлене, птицекомбината, иштта кхы дIахо а балхашта юкъе.

Госплани, совнархози, республика Министрий Совети декхарийла я предприятей балхашта юкъера кхоачамбоацараш дIадахара цIенхаштгара гIулакхаш де паччахьалкхен дисциплина чIоагIъе, моттигерча рузкъаех бизза пайда эца, халкъа эшаш дола дика товараш арахецилга вIаштIехьдаккха.

Къаьстта чIоагIа терко е йоагIа капитальни гIишлош хьалъяра. Капитальни гIишлош хьалъяра план республике шерра-шера кхоачаш ца еш юс.

«Чечингстрой» тресто шера йола план 76,5 процент мара кхоачашъяьяц. Пайда а болаш болх бе безаш йолча тресто республикански бюджетера ший оборота средстваш кхоачашъе 438 эзар сом ахча ийцадар, хIаьта 436 эзар сом зе а даьд цо. Цу тайппара болх беш хиннай соахка «Сельстрой» трест а. Цхьа шу хинна Iац уж тресташ во болх беш йола, гIишлош хьалъяра планаш кхоачаш ца еш йола. Бюджетни комиссе лерхI уж ши трест вIашагIа а теха царех цхьа трест а еш цун производственни база чIоагIйича, гIишлош хьалъяра индустриализаци яра мел эшар цига вIаштIехьдаьккхача нийсагIа хургдолаш. Уж вIашагIтохарца кIезиглургья управленчески расходаш.

Республике халкъа боахама доккха зе хул ца эшаш а пайда боалаш йоаца а расходаш еш хиларах. Къаьстта белгалдоалаш да из юрта боахаме. Республике 100 гектар оахама лаьрхIа 22,7 центнер мара дулх даккхац.

Юрта боахама продукташ яхара боарам чIоагIа лоха ба. Юрта боахаме дуккха зенаш хинна а моттигаш я: 1961-ча шера доахан доврах дулхаца лаьрхIача 6 эзар тонн зе хиннад.

Нохч-ГIалгIай бюджет о, аьлар нов Семеновас ший содоклад йистейоаллаш, торо хулийт халкъа боахама плана тIа белгалдаьча гIулакхашта финансировани е. Де мел доагIар де деза из план йизза кхоачашъяра.

Нохч-ГIалгIай АССР 1962 шерарча бюджетахи 1960 шера бюджет кхоачашъярахи

Цу дешах доклад йир республика финансай министра депутата Б-Г. Д. Дарсигова.

1961 шера даьхача толамаша хьахьокх парте кердача Программа советски наьха политически къахьегамеи хьинар кхы а чIоагIагIа айдаь хилар, йоах докладчика.

Халкъа боахам дегIабоалабара а материальнии культурнии боарам лакхбара а даькъе даьха толамаш белгалдаь да Нохч-ГIалгIай АССР бюджета тIа.

Хьалххехьа даьча лоархIамех 1961 шера бюджет пайдашка диллача 61.680 эзар соми, вешта аьлча 103 процент расходашта — 58.397 эзар соми, вешта аьлча 102 процент, кхоачашъяьй, пайдаш расходел 3.183 эзар сом тIех а доалаш.

1961 шера бюджета пайдай дакъа толамца кхоачашдара новкъостал хилар дукхагIа йолча промышленнии коммунальнии предприятеша, валови а товарни а продукци арахецара план кхоачашъелга Iалаш а деш, шоай болх тоабарах, хIаьта иштта продукцега дIабода мах лохбарахи къахьегама овсарле лакхъярахи а.

Халкъа боахами культуреи дегIаяра планага хьежжа оттаяь йола, пайдаштеи расходаштеи 59.577 эзар сом йола, 1962 шерара Паччахьалкхен бюджет Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете ювцийта а чIоагIъейта а тIаенай Министрий Совето, йоах дIахо нов. Дарсигова.

Соахкарчунца нийсбича бюджета боарам 3029 эзар сом, вешта аьлча 5,4 процент лакхлу укх шера.

Бюджета пайдаш хьадувла керттера хьаст ба социалистически боахама накопленеш. Вай республике дерригача ахчах 72,1 процент хулаш я из.

Бюджета пайдаш хьадувла боккха хьаст ба иштта оборота тIара йоагIа налогаш а. Цудухьа, оборота тIара йоагIача налога план кхоачашъяр — боккха паччахьалкхен лоархIам бола гIулакх да.

Совнархоз, министерсташи управленеши, торгово-сбытовой базаши, хIаьта иштта моттигерча Советий исполкомаши декхарийла я оборота тIара йоагIача налога план кхоачашъяра даькъе де мел доагIар де, промышленнии юртбоахамеи производство дIахо дегIайоалаелга а товарооборот лакхъелга а Iалаш а деш.

Вай мехка хадданза дегIаух халкъа потребленеш, из бахьан долаш лакхлу товарооборот а. Цхьабакъда, дIадахача шера бахача нахага товараш дохкилга дикка лакхденна хиннадале а розничнии товарооборота план республике кхоачашъяьяц. Къаьстта во кхоачашъяьй товарооборота план моттигерча торгашка.

Ала дезаш да, 1961-ча шера Респотребсоюза правлене потребительски кооперацe болх тоабара хьакъехьа цхьадола балхаш даь хилар, хIаьта из бахьан долаш товарооборота план кхоачашъелга Iалашде а райпои сельпои финансови боахама гIулакхаш дикка тоаде а вIаштIехьдаьнна хилар.

Цунга хьежжа хьоаха ца деш дита йиш яц республике цхьайолча, нах бахача моттигашка хIанз а хиланза даргдоаца товараш кхоачамхиллал доацаш хилар, уж товараш складашкеи базашкеи доллашехьа а.

1962-ча шера 642 эзар сом боарам болаш хургья юрта боахама налог.

Промышленни министерствай, управленей, предприятей, боахама организацей кулгалхой декхарийла ба балха тIехь долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара де мел доагIар де, хIара предприяте паччахьалкхен план кхоачашъелга Iалашде, финансови дисциплина лелае, боахама расчет чIоагIъе. Предприяте финансови положени тоаярга хьажа деза. Пайда луш йоаца предприятеш пайда болаш болх бергболча хьала тIа яхара эша гIулакх чакхдаккха деза.

Коммунальни боахама министерство, райгорисполкомаш декхарийла я коммунальни боахаме йоаггIаш йола порядок оттае, боахама лерттIа доал делга вIаштIехьдаккха.

ДIахо докладчика белгалйоах 1962-ча шерарча бюджета расходаш.

1962-ча шера халкъа боахама планагеи, семилетка диълагIча шера декхарашкеи хьежжа моттигера халкъа боахам дегIабоалабара дIадахийта лаьрхIад 20.157 эзар сом ахча, цунца бюджета чотах 13.128 эзар сом а долаш.

Юрта боахама финансировани яра хьожадаьд 2.040 эзар сом, соахкарчул 411 эзар сом дукхагIа. Ассигнованеш лакхъялар вIаштIехьдаьккхад, юрта боахама болхлошта телача алапешта порядок ярца, ветеринарни сеть шеръярца, республика юрта боахаме кхыдола гIулакхаш дарца бувзам а болаш.

ХIара шу тIехьагIа лакхлуш йоагIа социально - культурни гIулакхашта еш йола ассигнованеш. Алхха тIеххьарча диъ шера уж лакхъеннай 54 процент, хIаьта 1962-ча шера 44.349 эзар сом лоархIам болаш а я, вешта аьлча республика бюджета ерригача расходех 74,4 процент.

1962-ча шера бюджете йоккхий ассигнованеш хьожаяьй просвещенеи унахцIено лорареи гIулакхашта а.

Социально-культурни гIулакхашта хьежадеш дола дуккха ахчаш кхом беш а дахийта деза а дIаахийта деза. Бакъда, 1961-ча шера цхьайолча министерсташа, моттигерча Советий исполкомаша йоаггIача тайпара контроль лелаьяц паччахьалкхен ахча нийса дIаухийтиташ, хIаьта учрежденейи организацейи балха тIехь кхоачамбоацараш а хиннад.

Белгалде доагIаш да просвещене министерства, халкъа образоване районнии городийи отделаша, районнии городийи Советий исполкомаша хIанз а берриганешка дешийтара закон школашка кхоачашдара хьакъехьа де мел доагIар ца дар.

Критика е йоагIа культура министерства учрежденейи организацейи балха, хIана аьлча царех дукхагIа яраша производственни хьокхамаши накопленей плани кхоачашъяьяц, планал совгIа зенаш даьд.

ТIеххьарча шин шера, йоах докладчика, управленчески аппарат эргаяьккха тоаяра даькъе, учрежденешка, предприятешка, организацешка совйола штат кIезигьяра даькъе цхьадола балхаш даьд. Цо торо хилийтай 1960 — 1961 шерашка административно - управленчески кхыйола производственни йоацеи персонал кIезигье.

Цхьабакъда, цунах кхоачамбаь Iе йиш яц, управленей аппарат эргаяьккха тоа ца еш. Дицдалийта йиш яц Нохч-ГIалгIайчен предприятей, учрежденей, организацей административно-управленчески персонала берригача болхлоехи гIулакхера барехи 9 проценти, хIаьта город Грозне 11 проценти дIалоацаш хилар.

Республике дукха кагий предприятеш я, хIаьта цар хIаране управленчески аппарате 15 — 20 саг ва. Совнархозе чуйоагIаш комбинаташ оалаш йола предприятеш я, цар чу болх беш 150 — 200 болхло а волаш (масала, птицекомбинат, чхьагIаракъаракъа-конъяка комбинат, иштта кхыяраш). Цхьабакъда, цу «комбинаташка» вIашагIъеххка дуккха цехаш я, царна керте латташ цеха начальник, цун помощник, инженер, учетчик, иштта кхы дIахо а.

Цар а кхыдолча а масалаша хьагойт советскии, боахамеи, кхыйолча организацейи управленчески аппарат дикка кIезигье торо йолаш вай хилар.

ДIахо нов. Дарсигова ювц районии городийи бюджеташ.

ХIара шу тIехьагIа дегIайоагIа вай республика бюджет, йоах цо. Цо декхарийла ю министерсташ, ведомстваш, совнархоз, къахьегамхой депутатий Советий исполкомаш, финансови органаш экономически организаторски болх тоабара тIехьа, боахама чура торонаш йизза гучаяхара, царех пайда эцара тIехьа, паччахьалкхен рузкъашта финансови тIахьожам лоаттабара тIехьа де мел доагIар де.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика 1960-гIча шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чIоагIъяра хьакъехьа

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Доходаш 585.733 эзар соми расходаш 551.997 эзар соми а йолаш, доходаш расходел 33.736 эзар сом дукхагIа а йолаш (1961-ча шера 1-ча январе кхаччалца хиннача маьхий масштабах) йола 1960-гIча шерара Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чIоагIйойла.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. КОМАРОВ.

Докладех йола пренеш

Дерригача советски халкъаца цхьана вай республикерча къахьегамхоша а хьинаре къахьег коммунизма материально-технически база хьалъяра, аьнна дIадоладир депутата нов. **Сайко** ший къамаьл. Валови продукци яккхара паччахьалкхен план совнархозо хIара шера тIеххоачашъю, тIеххоачашъяьй из укх дIадахача шера а.

ТIеххьарча шерашка дикка дукхагIа арахец продукци совнархоза предприятеша, дукхагIа доакх мехкдаьтта, электроэнерги, дукхагIа арахец нефтеаппаратура, мебель. Иштта чIоагIа производство дегIайоалае вIаштIехьдаьннад долаш долча Iалама рузкъех, керттерча фондех, производственни низех бизза пайда эцар бахьан долаш.

ДIахо нов. Сайко белгалдоаккх промышленноста дерригa доакъош дегIадоаладара дIаухийта капитальни вложенеш совнархоз вIашагIъеллачул тIехьагIа республике шозза гаргга дегIаяьхка хилар. Дикка дукха капитальни вложенеш дIаяхийтарах тIеххьарча пхе шера республике хьайийлай мехкдаьтта доалла йоккха пхи моттиг. Хьал а яь болх бе йолаеннай итташ йоккхий промышленни предприятеш. Цу гIулакхо торо хилийтай дукхагIа валови продукци яккха а массехк эзар саг балха юкъе чуоза а.

Хьалъяьй Шалински шекара завод, укх шера хьалхарча квартале болх бе йолалургья Наьсарера электрифицированни инструментий завод, хьалъеш латт Старопромысловски районе электроизмерительни приборий завод, иштта кхы дуккха а.

Цу дерриганеша хьахьокх республика промышленность дIахо а чIоагIа дегIайоагIаш хилар.

Лакхехьа белгалдаьхача дикадараштa нийсса цхьадола кхоачамбоацараш а да совнархоза предприятей балха юкъе. 63 предприятех 7 предприяте шера йола план кхоачашъьяц. Из да, дукхагIча даькъе, болх лерттIа вIаштIехьа ца баккхар, технически снабжене гIулакх ледара хилар. Уж кхоачамбоацараш дIахо ца хилийта совнархозо де мел доагIар даьд.

ДIахо нов. Сайкос белгалдоакх республика халкъа боахама кердача планах соахкарчул дукхагIа продукци арахеца, къахьегама овсарле лакхъе, продукцега шийга дIабода мах лохбе лаьрхIа хилар, хIаьта совнархоза предприятей коллективаша уж декхараш дика кхета а ду. Уж кхоачашдара дикагIа вIаштIехьбаккха безa хIара предприяте болх.

ДIахо къамаьл де дош лу депутата нов. **Шепиевайна.** 1962 шера республика Паччахьалкхен плани бюджети чIоагIъе аьнна енна предложени хьал а лоацаш, цо белгалдаьккхар сессе ювцача Паччахьалкхен планеи бюджетеи проекта тIа республика халкъа боахам дIахо дикка дегIабоалабе лаьрхIа хилар.

Нов. Шепиевас йоах, Ножай-Юрта районерча колхозий экономика геттара ледара я, хIаьта паччахьалкхенгара ссудаш ийдаь дукха декхараш а доахк царга. Из бахьан долаш колхозий чотах социально-культурни гIирсаш хьалде вIаштIехьдалац районе. Цу даькъе тхоашта де йиш йола новкъостал дар, хIаьта школа, библиотека, клубаш, унахцIено лораяра учрежденеш хьалъяра, наькъаш дахкара гIулакхаш вIаштIехьдахар дех оаха. Цу хьакъехьа шоаш тIеххьарча кхаь-диъ шера деш долча дехара жоп луш ца хилар бахьан долаш критика ю нов. Шепиевас республика Госплана, культура, просвещене, унахцIено лораяра министерсташта.

Районе пищекомбинат хьалъяро торо хулийтаргъяр колхозий экономика дикка дегIайоалае, хIаьта шерра-шера дуккха бовш латтача хьуна сомех пайда а эцаргбар. Бакъда, из предложени хьаллоацаш яц промпродтоварий министерство.

Республика Министрий Совета критика ю нов. Шепиевас ший ханнахьа къахьегамхоша къоастадайта тIадихьа дешаш ца къоастадар бахьан долаш.

Депутата нов. **Давыдова** белгалдир, 1962 шера бюджетах Шелковской района хьожаде лаьрхIа ахча района эшарашка хьежача гаьнна кхоачамберггбоацаш хилар. ХIана аьлча, райцентре хIанз а дукха ба квартираш эшаш бола баха нах, цхьайола юрташ хица Iалашъе езаш я. Шелковской юртсовет чуулла цIенош чIоаггIа тишденнад. Племенной жа леладеча совхозера интернат шеръе езаш я. цунна лаьрхIа ахча вIалла хьожа а даьдац кердача плана тIа, во вIаштIехьдаьккха да районе культурно-бытовой гIирсаш хьалдара гIулакх а.

Нов. Давыдова критика ю торговле организацешта цхьадола товараш районе геттара кIезига кхухьаш хилар бахьан долаш. Масала, телевизораш, барзкъаш дутта машинаш. Во Iалашъю районера колхозаш гIишлош материалашца.

Районера цхьайола колхозаш колхозникашта алапеш тела ахча эшаш хул, цудухьа, Давыдова йоах, бакъахьа хургдар лоацача хана юхатергдолаш царна кредиташ тийлача.

ДIахо къамаьл ду депутата нов. **Плиева.** Цо дувц «Малгобекнефть» НПУ мехкдаьттахоша мехкдаьтта даккхара, къахьегама овсарле лакхъяра, мехкдаьттага шийга дIабода мах лохбар план дIадахача шера тIеххоачашъяь хиларах. План тIеххоачашъяр а мехкдаьттага дIабода мах лохбар а бахьан долаш баьнна пайда ворхI млн. сом совгIа ба.

НПУ гIолла 403 рационализаторски предложени балха юкъейихьай. Царех боала экономически пайда 270 эзар сома лоархIам болаш ба.

Укх дIадахача цхьан шера алхха хозяйственни хьисапе 34 производственнии нах чубахеи цIенош хьалдаьд, дуккханешта капитальни ремонт яьй.

МагIалбика мехкдаьттахоша 1960 шерарчул дукхагIа даьккхар мехкдаьтта 1961 шера, хIаьта укх шера кхы а дукхагIа даккха лаьрхIад.

Цхьабакъда, йоах дIахо нов. Плиева, хIаьта а дукха кхоачамбоацараш да тха балха юкъе, къаьстта бурув тохара балхашта юкъе. ХIанз а авареш хургйоацаш гIулакх вIаштIехьдаккха Iомаденнадац тхо.

Паччахьалкхен план кхоачашъяра чIоагIа новкъарле еш гIулакх да материально-технически снабжени эсача хилар. Цу гIулакха цIенхаштта лоархIам бе декхарийла яр совнархоз. Оратора дIахо белгалдоах, транспорта даькъера, къаьстта автобусаш а йолаш, цхьадола кхоачамбоацараш. Ханнахьа болхлой балха дIакхувлара а юха цIакхувлара а гIулакх во вIаштIехьдаьккха да тха, кхоачамбалла автобусаш ца хилар бахьан долаш, йоах цо.

МагIалбике хIанз 300 совгIа мехкдаьттахой дезал ба квартираш эшаш, йоах нов. Плиева. ХIаьта чуIе цIенош хьалдара балхаш чIоагIа ледара а лел городе. Кердача городе хIанз а культурно-бытовой цIенош (клуб, бани, столови, кхоачамбеш школа) дац. Уж кхоачамбоацараш дIадаха деза ха хьатIакхаьчай.

ДIахо къамаьл даьча депутата **Летковскаяс** Заводской районерча къахьегамхоша нах чубаха цIенош, культурно-бытовой гIирсаш хьалдара даькъе даьха толамаш белгалдаьхар. Цхьабакъда, йоах оратора, хIаьта а квартираш къахьегамхошта кхоачам хиллал яц. Во латт районе берий учрежденешка

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета IX сесси

ДОКЛАДЕХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

(Йистедоалар. Долалур 2-ча оагIо тIа).

къахьегамхой Iалашбара гIулакх. ДIадахача шера «Гипрогрознефта» тресто хьалъяь цхьа яслии цхьа детсади мара берий учреждени а яь яц районе.

Цу гIулакха цIенхаштта йоакхо е а уж кхоачамбоацараш дIадаха а деза, хIьта промышленни предприятеша берий учрежденеш хьалъяра гIулакх дукхагIа терко еш леладе а деза, йоах нов. Летковскаяс.

Заводской район тIеххьарча хана дикка дегIаенай, дуккха-дукхагIа ба цига къахьегамхой а, бакъда медицински учрежденеш шеръяра йоакхо еш саг вац. Масала, Черноречьера поликлиника чуулла цIенош цунна чIоагIа готта да, хIьта цул совгIа хьалхарча этажа тIа цамогаш бола нах ба, шоллагIа чу тIа нах бах. Санитарни оборудованеца во Iалашъю медицински учрежденеш.

Дукха кхоачамбоацараш да, йоах дIахо оратора, городерча транспорта балхаца а. Iуйрийна 6—7 сахьат даьлча автобуса, трамвайна тIаха хала хул. Цхьайолча предприятей балха графикага хьажача а, цу хьакъехьа йоаггIаш йола порядок йнча а бакъахьа яр. ДукхагIча даькъе транспорт къе хиларах балха тIехьабувл болхлой.

Советски наха дика хов,— аьлар депутата нов. **Ш. Ш. Эпендиева** — коммунистически парте а Советски правительств а мел деш дар къахьегамхой хьал-торо тоаяра, цар культура лакхъяра деш хилар.

Парте школашта хьалхашка оттадаь декхараш да, коммунистически кхетам болаш къона тIехье хьалкхеяр, школай вахарцара бувзам чIоагIбар, дешара гIулакх кхы а тоадар. Уж декхараш толамца кхоачашдара Грознерча школай коллективаша дикка балхаш даьд тIеххьарча хана. Учебно-воспитательни планаш эргаяьха тоаяьй, школашка тайп-тайпара говзалаш, балхаш Iомаду мастерскеш хьайийлай, хьехама методика тоаяьй.

Бераша шин, кхаь сменах дешилга дIадаккха Заводской Октябрьски, Старопромысловски районашка, Новые Алды яхача поселке, иштта города кхыча районашка, поселкашка, интернаташ хьайийлай. Цу балхаша деша дагIача бераштa дукха керда моттигаш хилийтай. Укх шера кхы а керда школаш-интернаташ хьалъе лаьрхIад.

Цхьабакъда, из ишта дале а керда хьалъеча школаша а интернаташа а кхоачамбац кхыметтел керда деша доагIа бераш чуэцара а. Цул совгIа бархIлагIеи цхьайттлагIеи классаш хьаелларца 1962—1963 дешара шера кхы а дукхагIа хургда дешаш дола бераш. Цудухьа мамогга сихагIа хьалъе еза школаш.

Иштта латт берий яслей гIулакх а. ДIадахача шера дуккха яслеш хьалъяьй. № 29 хинна школа, Старопромысловски райисполкома, коммунальни контора цIенош берий яслеш яхка хьожадаьд, хIьта а цар кхоачамбац яслешка бераш дIаэцара.

Цу гIулакхий лоархIам а баь дIахо йодача хана чIоагIа уйла тIаяхийта еза дукхагIа школаш, берий яслеш хьалъяра

Парте XXII съезда решенеша керда толамаш дахара берригача къахьегамхой хьинар айдаьд, — аьлар депутата **М. Артемовас** ший къамаьл дIадоладеш.

«Старогрознефть» НПУ № 1 йолча промысла къахьегамхоша дикка балха толамаш даьхад 1961-ча шера. Мехкдаьтта даккхара план 107,2 проценти газ яккхара план 140 проценти кхоачашъяьй рационализаторски предложенеш балха юкъеяхьарца 25 эзар сом пайда беннаб, мехкдаьтта доаккхаш дIадодар 2,5-зза лохдаьд, къахьегама овсарле 5,6 процент лакхъяьй, хIьта мехкдаьттеи гази турбашка гIолла цхьан дIаахийтара гIулакх вIаштIехьа а даьккха, скважинашка газ йоагаю факелаш дIаяхарца халкъа боахама хIара денбус бIаьш эзараш кубометр газ лу. Хаянь-Корт участкера мехкдаьтта скважинаш болх бе йолаяларца семилетка 1965-ча шера даккха лаьрхIача боараме мехкдаьтта доаккхаргда укх шера.

Тха районе болх бе йолаеннай поликлиника, ахканара кинотеатр, хьалдаьд нах чубаха цIенош. Из иштта дале а дукха кхоачамбоацараш а да тха районе.

Район сихха шерлуш хиларца, дукха баха нах тIабетталу, цудухьа хьалъеча школаша, берий учрежденеша кхоачамбац деррига бераш цу учрежденешка дIаэцара.

Катаяма яхача поселке 25 эзар совгIа саг вах, царна бани яц. Поселке бани е йолаяь 3 шу да, хIьта а № 8 йолча СМУ из йистеяккхац. Из поселок чIоагIа шерлуш латт, цхьабакъда, цига культурни, берий учрежденеш, кинотеатр, аптека яц.

ДIахо къамаьл даьча депутата нов. **Н. Асхабова** белгалдаьккхар берригача вай мехка боахам семилетка лийрхIачул дукха а сихагIа дегIабоагIаш хилар, къахьегамхой материальни а духовни а хьашташ кхоачашдара хьакъехьа парте XXII-ча съездо яьча решенеша къахьегамхой кхы а доккхагIа толамаш дахара тIаберзабар.

Къахьегамхой кхачан продукташца Iалашбара Iалаьмате боккха лоархIам болаш ба кхачан предприятей болх. ДIадахача шера вай республика кхачан промышленноста предприятеша шоай социалистически декхараш кхоачаш а деш валови продукташ арахецара план 23 декабре кхоачашйир, 1961ча шера плано лаьрхIачул совгIа 453 эзар сом мах бола продукци арахийцар.

Балха хьалха латтача предприятеша Гудермесски фабрикаи Самашкински плодоконсервни комбинатои 11 бетта кхоачашйир шера йола планаш. Дукха я кхачан промышленноста предприятешка коммунистически къахьегама коллектив, ударник яха сий дола цIераш яьха цехаш, бригадаш, болхлой.

Дукха да кхачан предприятей балхашта юкъе кхоачамбоацараш а. Сунженски, Курчалоевски райпищекомбинаташа кхоачашъянзар шоай планаш. Цхьайолча предприятеша валови продукци арахецара планаш кхоачашъяьяле а ассортиментах кхоачашъянзар. Арахецаш йола продукци хила еззача тайпара дика йоацаш моттигаш а нийсъелар, къаьстта маькхи булкаши еча. Кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план а.

Къахьегама овсарле лакхъе, балха юкъера кхоачамбоацараш дIадаха, укх шера болх кхы а дикагIа бе — дуккха гIулакхаш де лаьрхIад кхачан промышленноста предприятей министерства кердача шера.

Депутата **Хь. Торнева** белгалдаьккхар 1961 шера Наьсарен районо паччахьалкхенга ялат дохкара план кхоачашъяьяле а хьайбай продукташ, къаьстта дулх, шура йохкара планаш кхоачашъяь ца хилар.

Ялат хьувкъадара а хьайбай продукташ яхара а хьакъехьарча ерригача торонех бизза пайда ийцабац районе. Из дика гойт хIара гектара тIара Кусиева Зайдата 92, О. Мальсагова 71,3, М. Долгиева 62,2 центнер фуалъяьха хьажкIаш яхар санна долча лаьтташкара дукхагIа йолча звеноша цар ах миссел а хьажкIаш ца хьувкъаяро, хIара Iаттагара Л. Барахоевас 3900, Т. Евлоевас 3600 килограмм шура яьккхача метте кхыча дояркаша дуккха а кIезигагIа яккхаро.

Хьайбай продукташ яхара планаш кхоачаш ца яра керттера бахьанаш да уж во кхабар, царна лерттIа доал, гIулакх ца дар.

ДIадахача шера хинна кхоачамбоацараш дIа а даьха, маякий опытах пайда а эцаш, юрт-боахама еррига а планаш толамца кхоачашъяра де мел дезар вIашагIдоллаш йоахк хIанз районера партийни, советски, боахама организацеш.

Совхозаша хьажкIаши, бобови культураши дукхагIа юврийолаш лаьттан структура эргаяьккхай, техника тоаеш, удобренеш кхашка кхухьаш, иштта кхыдола балхаш деш боахк.

Районерча юрта боахама а промышленноста а планаш кхоачашъяра чIоагIа новкъарле ю дуккхача юрташка, совхозий отделенешка, фермашка, кхашка ваха наькъаш ца хиларо, дуккхача юрташка радио, электрически сердало, хий ца хиларо, хIьта банеш-м цхьаннахьа а яц. Оаха дехар ду КПСС Нохч-ГIалгIай обкома а Министрий Совета а кулгалхошкара уж гIулакхаш вIаштIехьдахара тхона новкъостал дар.

Моттигерча промышленноста предприятей коллективаша коммунизма материально-техническ база хьалъяра шоашкара доагIа дакъа лоац,— аьлар депутата **А. В. Висаитова.**

ДIадахача шера валови продукци арахецара план моттигерча промышленноста предприятеша 105,6 процент кхоачаш а яь, планал совгIа 580 эзар сом мах бола продукци арахийцар, къахьегама овсарле лакхъяра задани 101 проценти, продукцега дIадодар лохдара задани тIеххоачаши а йир.

Тха система дуккхача предприятеша: Урус-Мартана, Ачхой-Мартана райпромкомбинаташа, Грознерча руберойдни кирпишкаш ечеи заводаша, кхыча предприятеша шера йоагIа план 10—11 бетта кхоачашйир.

Коммунистически къахьегама коллективи ударники яха сий дола цIераш яхара шерра социалистически яхь йоаржаярах, уж цIераш дуккхача цехашта, бригадашта, къаьст-къаьстача болхлошта яла йиш хилар.

Топпар хьер, кирпишкаш хьаяр санна долча халача балхашта, хьу кийчъяра механизаци яьй. Цо торо хилийтар къахьегама овсарле лакхъе, продукцега дIадодар лохде, продукци дикагIа, дукхагIа ассортимент йолаш хьае.

Дукха да тха предприятей коллективай балхашта юкъе кхоачамбоацараш а. Наха чIоагIа эшаш дола товараш кхоачам хиллал арахецац, уккхаза хьаде йиш йола цхьадола товараш кхычахьара тIакхухь, продукци дикагIа а маьха чухнахьа а хилара лоаттабу къовсам кхоачам болаш бац, цхьайолча предприятешка балхашта механизаци яра гIулакх эсала леладу, производствана чурча ерригача торонех бизза пайда эцац.

Ший къамаьл йистедоалаш нов. Висаитова моттигерча промышленноста берригача болх-лой, инженерно - технически болхлой, гIулакхерча наьха цIерах дош делар балха юкъера кхоачамбоацараш дIа а даьха семилетка диъалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе.

Къахьегамхой вахара боарам капиталистически мехкашкарчул лакхбе аьнна декхар оттадаьд парте XXII-ча съездо, — аьлар депутата **А. Т. Дегай.**

Из декхар кхоачашдеш 1961 шера вай республике паччахьалкхен чотах 98 эзар квадратни метрал дукхагIа наха чубаха цIенош даьд, 26 километр хина турбаш, 100 километр электрически лини йиллай, 42 километр газа турбаш а яхкаь 4100 квартир газаца Iалашъяьй, керда банеш, парикмахерскеш, кхыйола коммунальни учрежденеш хьайийлай.

Дукха да коммунальни боахамий балхашта юкъе кхоачамбоацараш а. Наха чуIе цIенош дара планаш кхоачашъяьяц, кхоачам боллаш хий, электричество яц, Грознерча трамваяша нах дIа-хьа кхувлар бокъонца Iалашдац. Уж кхоачамбоацараш хилара бехке Совнархози цунна чуйоагIа организацеши я. Цар дIадахача шера наха чуIе цIенош хьалдара планаш кхоачашъянзар, Калинина цIерахчеи Катаяма яхачеи поселкашка банеш е дIахийца ахча цу балхага дIадахийтанзар, Грознеи Гудермесеи каланизаци е йолаяьяц.

Дукха балхаш да укх шера де лаьрхIа. 1540 эзар сом наькъаш тоадарга дахийта лаьрхIад. Грозне гостиница, Катаяме, Калинина поселке, МагIалбике, Первомайскии, Ножай-Юртовскии районашка банеш е, ерригача республике наха чуIе дукха цIенош де оттадаьд.

Пренеех иштта къамаьлаш дир депутата **Д. Ш. Элеханова,** Наурски райисполкома председатела **Н. С. Саввина,** Советски райисполкома председатела **А. А. Абдуллаева.**

Цул тIехьагIа Лакхехьарча Совето тIаийцар доаггIаш дола законаши соцамаши.

Толамца кхоачашъеш латт ворхI шера план

1961 ШЕРА СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБАР

(Юхедисар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

даьккхад из, электроэнерги СССР-е 12 процент дукхагIа яьккхай, хIьта США 4 процент мара дукхагIа яьккхаяц из, мехкдаьтта СССР-е 12 процент дукхагIа даьккхад, хIьта США 2,5 процент мара дукхагIа даьккхадац. ДIадахача шера СССР яьккха еррига промышленни продукци США промышленни продукцеца нийсйича 60 процент совгIа хилар.

«Юрта боахам» яхача разделе йоах, дIадахача шера еррига юртбоахама культураш дIайийна лаьтташ 204,6 миллион гектар хилар 1960 шера 203 миллион гектар мара ца хиннача. Ялаташ дIадийна лаьтташ 128,3 миллион гектар хилар 1960 шера 121,7 миллион гектар мара ца хиннача. ХьажкIаш дIайийна дерригa лаьтта дIадахача шера 25,7 миллион гектар дар.

Деррига чудена ялаташ 8,4 миллиард пунт хилар — 1960 шерарчул 200 миллион пунт дукхагIа. 1960 шерарчул дукхагIа ийцад 1961 шера ялат, боамби-бедал, гидуаргаш, коартолаш, баьца дaараш. Дукха болх баьб хьайбай боахам сихагIа дегIабоагIаргбола хьалаш вIаштIехьдахара. 1962 шера 1 январь тIакхоачаш яьча переписо хьахьокх, массе тайпа доахан дикка дийба хилар. ТIом сецачул тIехьагIарча моллагIча шерарчул дукхагIа дийбад доахани хьакхарчи, уж дукхагIа хилар: доахан 6 миллиони 100 эзари, хьакхарч — 7 миллиони 700 эзари; цу цхьан шера детта доахан дукхагIа хиннад цхьа миллиони 500 эзари, жаи гаьзарийи — 3 миллиони 800 эзари. Паччахьалкхено 1961 шера дукхагIа ийцай хьайбай продукташ: шура — 2 миллион тонн, фуаш — 924 миллион, тха — 11 эзар тонн. Дулх кIезиг-дукха кIезигагIа ийцад.

ЦСУ йоах, дIадахача шера массе тайпа транспорто дIа-юха эза мухь 25 процент дукхагIа хилар, ворхI шера планах цу шерашка 20 процент дукхагIа мара хилийта лаьрхIа ца хиннача. Машиннаькъа транспорт кхоачаш а тIеххкхоачаш а яьй лоархIамегIа дола мухьаш дIа-юха увзара планаш.

ДIадахача шера мехка болх бе йолаеннай 800 совгIа керда паччахьалкхен промышленни предприятии болх беш йолча предприятешка дуккха цехаши. Электростанцешка болх бе йолаялийтай 7 миллион киловатт совгIа низ бола керда мощносташ. Iаьржача металлурге болх бе йолаялийтай 2 миллион тонн чон, 4,8 миллион тонн болат лоаладеш, 2,9 миллион тонн прокат йоаккхаш йола керда мощносташ. Болх бе йолаеннай деррига дIоахал 7,8 эзар километр а долаш йола газопроводаш, нефтепроводаш, продуктопроводаш. Дикка дукхагIа хиннай мощносташ ейгачеи кхачани промышленноста предприятешка а. Iодехка даьннад 999 километр дIаьха керда машиннаькъаш. Электрификаци яьй 1860 километр дIаьхача машиннаькъашта. Йизза электрификаци яь баьннаб эггара лоархIамегIа бола Москвера Байкале бода машинникъ.

Паччахьалкхени кооперативнии организацеша дIаяхийта еррига капитальни вложенеш (колхозий капитальни вложенеш йоацаш) 32,5 миллиард сом хилар. ГIишлош еча 3,5 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Балха ди лоацдаь доллашехьа а цхьан сахьатара къахьегама овсарле 12 процент гаргга лакхъеннай.

Юххьанца даьча лоархIамех СССР къаман доход дIадахача шера 153 миллиард сом совгIа хилар, хIьта цхьатаррарча маьхашца лаьрхIача 1960 шерарчул 7 процент дукхагIа а хилар. Потреблене общественни фондашкара — халкъа образованена, медицински гIулакх дара, социальни Iалашонна, тайп-тайпарча гIулакхашта телача ахчанна, льготашта — 26,4 миллиард сом кхаьчад бахача нахага 1960 шера 24,5 миллиард сом мара ца хиннача.

Юкъера лаьрхIача 1961 шера халкъа боахаме болх беш хинна болхлойи гIулакхера нахи 66 миллион саг вар, хIьта уж хул цул хьалха дахача шера хиннарел 3 миллиони 950 эзари саг дукхагIа. Балха ди лоацдаь доллашехьа а болхлойи гIулакхерча наьхеи алапи цул хьалха дахача шерарчул 4 процент лакхденнад юкъера лаьрхIача. КIезиг-дукха дукхагIа хиннай колхозхошта колхозий юкъарча боахамашкара хьатIаихa доходаш а.

СССР Лакхехьарча Совета пхелагIча сессе яьча решенега хьежжа болхлоштеи гIулакхерча нахаи тIера йоахаш хьаенай налогаш. Из бахьан долаш болхлошеи гIулакхерча нахеи карра хьаэцаш дола алапи кхы тIа а 400 миллион сом тIакхийттад (шера лаьрхIача).

Паччахьалкхени кооперативнии торговле розничи товарооборота боарам 80,2 миллиард сом хилар. Цул хьалха дIадахача шераца нийсбича розничи товарооборота боарам 2,5 миллиард сом дукхагIа хилар, е цхьатаррарча маьхашца лаьрхIача, 4 процент. ХIьта а розничи товарооборота план дIадахача шера кхоачашъяьяц.

Доазол арахьарча торговле даькъе кхыча мехкашцара экономически бувзамаш дIахо шердеш хиннай Советски Союз. Доазол арахьарча торговле оборот 10,5 миллиард сом яр, хIьта 1960 шерарчул 4 процент дукхагIа а хилар.

Культурни строительства даькъе дIахо даьха толамаш къаьгга хьахьокхаш йола даннеш йоалаю ЦСУ. Массе тайпа дешар Iомадеш деша багIаш хинна нах 56 миллион саг гаргга вар. Лакхехьарчеи юкъерча специальнии дешара заведенешка дешаш 5 миллион саг ва. ДIадахача шера вузашеи техникумашеи арахийцав 750 эзар совгIа къона специалист, царех лакхера образовани йолаш — 320 эзар совгIа, царех 120 эзар гаргга инженер. Шу чакхдоаллаш Iилман болхлой 400 эзарнега кхоачаш дукхагIа хилар.

Шерра хьалъеш хиннай чуIеча цIенойи культурно-бытовойи гIишлош. ДIадахача шера городашкеи болхлой поселкашкеи хьалдаь а даьха наха чуховша дIаденнад 80 миллион квадратни метр совгIа чуIе моттиг йола цIенош, е 2200 эзар дика кийчъяь квартира. Цул совгIа, юрташка паччахьалкхен кридитий новкъосталцеи колхозий новкъосталцеи колхозхоша а интеллигенце а хьалдаьд 500 эзар совгIа чуIе цIенош.

Советски Союз хIанз а ба дунен тIа эггара кIезигагIа нах бовш бола мохк. 1962 шера январе юххьанца даьча лоархIамех СССР-е баха нах 220 миллион саг гаргга хилар.

1961-ча — семилетка кхоалагIча шера — халкъа боахам дегIабоалабара йола паччахьалкхен план кхоачашъяра итогаша тешал ду советски халкъо Коммунистически парте хьалхаленца халкъа боахама деррига доакъош дегIадоаладеча керда доккхий толамаш даьха хилара, ворхI шера план толамца кхоачаш а тIеххкхоачаш а еш хилара, коммунизма материально-технически база хьалъяра гIулакха из доккха хIама хилара.

(ТАСС).

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

З А К О Н

Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам 1962-ча шера дегIабоалабара йолча Паччахьалкхен плана хьакъехьа

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Советои Нохч-ГIалгIай экономически административни района халкъа боахама Советои тIаена Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам 1962-ча шера дегIабоалабара йола Паччахьалкхен план могайойла.

2. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Советаи Нохч-ГIалгIай экономически административни района халкъа боахама Советаи тIадуллалда Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам 1962-гIча шера дегIабоалабара йолча Паччахьалкхен планах енна, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссе заключене тIарча предложенешкеи замечанешкеи а, хIьта иштта Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета 9-гIча сессе депутаташа тийннача предложенешкеи замечанешкеи а хьожилгеи царех йоаггIаш йола решенеш тIаэцилгеи.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный, 1962 шера 23 январь.

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика

З А К О Н

Нохч-ГIалгIай АССР-а Конституце (керттерча Закона) 14-гIчен 44-гIчен статьяшка хувцамаш дара хьакъехьа

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1. «Нохч-ГIалгIай АССР-а Саясановски район дIаяккхара хьакъехьа» 1961-гIча шера 13-гIча маеи «Нохч-ГIалгIай АССР-а моттигерча промышленноста Министерство, доагора промышленноста Управлени, Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета чуйоагIаш хинна гIишлой материалий промышленноста Управлени, Нохч-ГIалгIай АССР-а моттигерча промышленноста Министерство а яь вIашагIтохара хьакъехьа» 1959 шера 18-гIча июлеи арадаьннача РСФСР-а Лакхехьарча Совета Президиума Указащца дувзаденна Нохч-ГIалгIай АССР-а Конституце 14-гIча статьяна юкъера «Саясановски» яха доши 44-гIча статьяна юкъера «гIишлой материалий промышленноста» яха дешаши дIадоахалда.

2. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета чуйоагIа гIишлойи архитектураи гIулакхашта йола Управлени вIашагIйоллара хьакъехьа 1961-гIча шера 11 октябре арадаьннача РСФСР-а Лакхехьарча Совета Президиума Указаца дувзаденна Нохч-ГIалгIай АССР-а Конституце 44-гIа статья дIакхоачашйойла «Ейгача промышленноста» яхача дешашта тIехьа «гIишлойи архитектураи гIулакхашта йола» яхача дешашца.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный, 1962 шера 23 январь.

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика

З А К О Н

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Статья 1. Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето тIаена 1962 шера йола Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика бюджет Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссе даь хувцамаш юкъе а хьош, доходаши расходаши 59577 эзар сом а йоалаш чIоагIйойла.

Статья 2. Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджете 1962 шера паччахьалкхени кооперативнии предприятешкара а организацешкара а чуйоагIа доходаш — оборота тIара налог, пайдашта тIера еш йола отчисленеш, подоходни налог, социалистически боахамгара йоагIа кхыйола доходаш — еррига а лаьрхIача — 42948 эзар сом оттайойла.

Статья 3. 1962 шера йолча Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен бюджета тIара халкъа боахама финансировани яра — дIахо промышленность, юрта боахам, наькъий боахам, чуIеча цIеной-коммунальни боахам, бувзам, халкъа боахама кхыдола доакъош дегIадоаладара — йола еррига расходаш 13128 эзар сом оттайойла.

Статья 4. 1962 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджета тIара социально-культурни гIулакхашта — массане юкъа дешача школашта, юкъера специальни дешара заведенешта, Iилматохкама учрежденешта, библиотекашта, клубашта, театрашта, кепа йоазонна, просвещенеи культураи даькъе деча кхыча гIулакхашта, больницашта, берий яслешта, санаторешта, унахцIено лораяреи физически культураи даькъерча кхыча учрежденешта, пенсешта, пособешта — хьожаду деррига ахча 44349 эзар сом оттадолда.

Статья 5. 1962 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджета тIара паччахьалкхен управлене органаш лелаяра хьожаду ахча 1904 эзар сом оттадолда.

Статья 6. 1962 шера йола Нохч-ГIалгIай АССР республикански бюджет доходашта а расходашта а 28045 эзар сом а долаш чIоагIйойла.

Статья 7. 1962 шера районийи городийи бюджеташ ерригача доходаштеи расходаштеи 37111 эзар сом оттайойла, цу даькъе:

(эзараш сомаш)

Ачхой-Мартана район	— 1071
Ведана район	— 1219
Грозненски район	— 1581
Гудермесски район	— 1789
Каргалински район	— 631
Курчалой район	— 831
Надтеречни район	— 891
Наьсарен район	— 1425
Наурски район	— 1400
Ножай-Юрта район	— 1176
Первомайски район	— 496
Советски район	— 772
Сунженски район	— 1719
Урус-Мартана район	— 1782
Шаьла район	— 1763
Шелковской район	— 1112
г. Грозный	— 15.854
г. МагIалбик	— 1599

Статья 8. Нохч-ГIалгIай АССР республикански доалахьарча районийи городийи бюджета чу 1962 шера еш йола отчисленеш чIоагIйойла:

а) колхозашкара йоаккхача подоходни налогацара, бахача нахагара йоаккхача подоходни налогацара, дезал болабанзеи, цхьаьи, кIезига дезал болаши болча СССР гражданашкара йоаккхача налогацара, оборота тIара йоаккхача налогацара укх боараме:

Районаши городаши	Отчисленей проценташ: Колхозашкара йоаккхача подоходни налогацара	бахача нахагара йоаккхача подоходни налогацара	Дезал болабанзеи, цхьаьи, кIезига дезал болаши болча СССР гражданашкара йоаккхача налогацара	оборота тIара йоаккхача налогацара
1. Ачхой-Мартана	—	100	100	100,0
2. Ведана	100	100	100	100,0
3. Грозненски	100	100	100	85,7
4. Гудермесски	100	100	100	61,6
5. Каргалински	100	100	100	100,0
6. Курчалой	100	100	100	100,0
7. Надтеречни	—	100	100	100,0
8. Наьсарен	—	100	100	100,0
9. Наурски	70	100	100	49,9
10. Ножай-Юрта	100	100	100	100,0
11. Первомайски	100	100	100	100,0
12. Советски	100	100	100	100,0
13. Сунженски	40	100	100	20,8
14. Урус-Мартана	100	100	100	100,0
15. Шаьла	—	100	100	100,0
16. Шелковской	50	100	100	12,5
17. г. Грозный	—	30	20	10,1
18. г. МагIалбик	100	100	100	100,0

б) кооперацегареи общественни организацей боахама органашкареи йоаккхана подоходни налогах хьателача ахчанцара — 100 процент;

в) юртбоахама налогах хьателача ахчанцара — 100 процент;

г) хьунах йоалача доходах хьателача ахчанцара — 100 процент;

д) 1962 шера ахчан-хIамай лотереех хьателача ахчанцара — 25 процент.

Статья 9. 1962 шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабоалабара йолча паччахьалкхен плана тIа белгалдаьча гIулакхашта финансировани елга Iалашдара районийи город МагIалбикеи бюджеташта дотаци лулда деррига а 5579 эзар сом, цу даькъе:

(эзараш сомаш)

Ачхой-Мартана район	— 302
Ведана район	— 811
Каргалински район	— 16
Курчалой район	— 476
Надтеречни район	— 252
Наьсарен район	— 650
Ножай-Юрта район	— 753
Первомайски район	— 260
Советски район	— 486
Урус-Мартана район	— 788
Шаьла район	— 709
г. МагIалбик	— 76

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный, 1962 шера 23 январь.

Культурни хроника

ИСКУССТВА БОЛХЛОЙ СТУДЕНТАШ БОЛЧА

Укх деношка Нохч-ГIалгIайчен Паччахьалкхен педагогически института студенташ болча хилар республика искусства болхлой.

ТIеххьарча шерашка вай республика культура чIоаггIа дегIаенилга белгал а доаккхаш, къамаьл дир культура Министра заместитела нов. Газдиева.

— Дог гIоздоахаш дола хIамаш карагIдаьннад дIадахача шера вай цхьаболча артисташта, аьлар цо. Дукха ха йоаццаш «Мосфильм» яхача киностуде оттадаьд хIанзарча заман дикагIа болчарех волча халхара говзанча Эсембаев Махьмуда керттера роль ловзаеш дола «Халхарий дунен чу» яха фильм. ГIорваьнна артист хIанз кийчлуш ва И. Базоркина сценарех «Азербайджанфильма» киностуде оттадеча фильме дакъа лаца.

ТIеххьарча хана къона артисташ юкъе бахкарца дикка тоабеннаб Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен филармоне болх а.

Республика драматически театраша КПСС XXII съезда хетаяь «Сагах тешеи» «Аьсети» яха ши спектакль Кремлевски театре оттае могаяьй, хIаьта шиннена дипломаш а еннай.

Укх шера республике гастролешка боагIаргбола хьаьший а, хIаьта филармоне уваттадергдола концерташ а дувцаш къамаьл дир художественни кулгалхочо нов. Байкова.

Боккхача безамца ладийгIар гулбеннараша къонача артиста М. Магомаева шийн творчески плаЧах даьча къамаьлага.

Шоай керда литературни произведенеш йийшар писателаша Р. Ахматовас, Дж. Яндиева, Х. Ошаева, Н. Музаева, А. Ведзижева.

Хьаьшашта баркал оалаш къамаьл дир проректора нов. Ефанова.

Сайре чакхйоалаш республика артисташа доккха концерт оттадир.

ЛИТЕРАТУРНИ «ПIАЬРАСКА»

М.Хашагульгова творчество ювцаш укх деношка Нохч-ГIалгIай АССР писателий Союзе аргIанара литературни «пIаьраска» хилар.

Лоацца шийн творчески никъ бувцаш къамаьл а дир, хIаьта гулбеннараашта керда стихаш а йийшар поэта.

Цул тIехьагIа М. Хашагульгова литературни произведенеех дийцар Х. Ошаева, Р. Ахматовас, Хь. Осмиева, А. Ведзижева, Дж. Яндиева, И. Базоркина, Хь. Мальсагова, Хь-Б. Муталиева.

Къамаьлаш даьраша белгалдаьхар поэта карагIдаьнна дика дараш а, хIаьта цун творчествана юкъе дола цIенхашттара кхоачамбоацараш а.

Тайп-тайпарча жанраехи тахханарча деношца бувзам болаши я М. Хашагульгова язъю дуккха произведенеш. Цхьабакъда, дукхагIча даькъе, иштта йоккхийча темашта хетаяь йола произведенеш чулоацам кIоарга боацаш а форма эсала йолаш а я. М. Хашагульгова стихашта юкъе дукха моттигаш нийслу ритм телхаеш, духхьал глагольни хьисапе мара рифмаш йоацаш, геттара кIезига поэтически средстваш йолаш. Иштта эсала я стихашцара художественни образаш а. М. Хашагульгова кIезига болх бу кIоарга поэтически дешаш лахара, ла мегаргдоацаш дукха юкъекхувл инверси.

Литературни «пIаьраскашка» дIахо кхыча писателий а творчество ювцар чIоагIа пайдане гIулакх да. Цхьабакъда, хIара писатела творчество кIоаргагIа йоашхаш, принципиальни критика чIоагIагIа а еш чакхдаха деза уж. Вай сийлен замано дIадех писателашкара сийлен иллеш.

УЗБЕКСКИ ССР. Комсомольски ударни стройка лоархIаш йолча Къулбехьенсурхански водохранилища коллективо башха дика къахьегама толам баьккхаб. Сурхан-Дарьински области керттера хина артери хулаш долча Сурхан яхача хина сунт техай.

ЧIоаггIа хьийдда доагIа хий кхычахьа гIолла дIадерзаде тохача сунта тIа эзараш кубометраш лаьтта а бетонни пирамидаш а ехкаш ши дибийса а даьккха, тIеххьара а, кердача хьарсамах дIадиллар хий.

Республике шортта хий хилийтара, дуккха боамби хилийтара узбекски халкъо лоаттабеча къовсаме лоархIамера хIама да Сурхана сунт тохар. Къулбехьенсурхански водохранилище — из эггара йоккхагIа йола ирригационни гIишло хьалъяро торо хулийтаргья йокъал увтташ долча лаьттаех бIаь эзар совгIа гектара тIа семилетка чакхйоалача хана хий дилла. Укх шерре а йиш хургья 150 миллион кубометр хий Iоаде а, из хий дIа а дилла, Бешкутански аренашкара эри даьдача лаьттаех хьалхара ши эзар гектар лаьтта аха а аьха дIаде а.

СУРТА ТIА: кердача хьарсамах доладеннад Сурхан яха хий.

А. Кима сурт.

ТАСС фотохроника.

Ялаташ хьувкъийтара лард йоллаш латт

1962-ча шера керттера декхар а лаьрхIа Шаьла районерча «Джалка» совхоза къахьегамхоша шоашта хьалхашка оттадаьд. цунга дIадодар тар мелу чухнахьа а доаккхаш, мамогга дукхагIа юрта боахама продукци йоаккхилга. Из декхар кхоачашдара хьатIадоагIача шин шера лаьрхIа эргаяькхай оахача лаьттай структура. 1962-ча шера хьажкIаши зерно-бобови культураши дIаюврггья 6605 гектара тIа, царех 4000 гектара тIа ялата лаьрхIа хьажкIаш а ювш. Иштта дукхагIа юврггья совхозе шекара свеклаш а.

ТIехьа тIайоагIача хана хоадам боллаш дIадоаккхаргда баьцаш дIаювлга. 1961-ча шера совхозо цхьан шерареи дукккхача шерашкареи баьцаш дIайийна лаьтта 3194 гектар хиннадале, хьатIадоагIача шерашка из 1000 гектар мара хургдац. Доакъарийна юкъе укх шерре а денз керттера моттиг дIалоацаргья хьажкIий силосои мошача хьажкIашеи. 40 эзар тоннал дукхагIа дIайолларгья хьажкIий силос.

Хьалха кхачаш йола культураш чуийцачул тIехьагIа мукъадаьннача лаьтта хIара шеррашера 1950—2000 гектар хьажкIаш дIаюврггья. Алхха силоси моша доакъари хинна ца Iеш, кхыметтел кхача а кхаьча ялата лаьрхIа чуэца а йиш хул дIайийна хьажкIаш. Иштта дIайийнача 200 гектарах хIара гектара тIара 20 центнер кхаьчача хьажкIий яьккхар нов. Визиев управляющи волча 6-ча отделене. Шера шишша хьувкъам баккха торо хургйолаш хьалха кхачаш йола тайпа хьажкIаш дIаюврггья совхозо.

Сихха алсамдаргда совхозо доаккхаш дола ялат.

Иштта алсамдаргда совхозо паччахьалкхенга шекара свеклаш йохкилга а.

ХьажкIаши шекара свеклаши дукхагIа дIаера а уж дикагIа хьувкъаяра а даькъе белгалдаьха декхараш кхоачашдара дикка организационни болх баьб совхозе. ХьажкIаш лелаергйолаш вIашагIъеллай 19 механизированни звено. ХIара звенос 210 гектара тIа хьажкIаш дIаюврггья, хIаьта нов. Зармаева звенос — 250 гектара тIа. Совхозе йолаш йола еррига техника звеношта юкъе дIанийсъяьй. Массе звенона актаех дIаденнад цар ялат дIадувргдола лаьтташ.

ХIанз укх сахьате совхозе массе отделене чуийнна кхашка моттигереи минеральнии удобренеш йохкаш боахк. ХIанзалехьа а совхоза ерригача отделенеша 7000 тонн кхои минеральни удобренеши йихьай кхашка. Кхашка удобренеш яхкара гIулакха хьалха латт нов. Межидов управляющии нов. Ялхороев агрономи вола йиъагIа отделени.

1962-ча шера хьажкIаш хьувкъийтара лаьтта тоадеш дукха балхаш даьд Зармаев Iаддал-СаIида звеноцарча къахьегамхоша. 93 гектарах хIаране тIа дукхагIча хьале минеральни удобренеш а тохаш 100 центнер кхо диллад цар, хIаьта 84 гектара тIа 3,1 центнер суперфосфат йиллай, алхха цунга гIолла мара лаьттанга фосфор кхача йиш йоацилга кхета а деш.

2000 гектара тIа дIаюврггйола шекара свеклаш лелаяра 74 звено вIашагIъеллай совхозе. Соахка санна доацаш, укх шера хIара саго 1,5—2 гектар свеклаш лелаергйолаш вIаштIехьбаьккхаб болх. 1961-ча шера алхха цхьан кхоалагIча отделене мара кхачацар цхьацца сага иззалла лаьтта. Новкъоста Светличне хьокхамах 1962-ча шера механизированни хургда шекара свеклаш кхеяра балхаш йиъагIча звено.

Совхозе йолаш йолча техникана чуийнна ремонт еш ба совхозе. ХьажкIаши шекара свеклаши лелаерашта хьалхагIа чIоаггIа ца тоъаш хинна керда техника а кхаьчай хIанз совхозага.

Укх шера дIайийна культураш дика хьувкъийтара лард йоллаш боахк «Джалка» совхоза лаьттанца балхаш деш бола къахьегамхой. ХьажкIаш, шекара свеклаш, хьайбашкара йоала продукци ебаелга — иштта да тха керттера декхар. Из декхар сийленца кхоачашдара берригa низ тIабохийтаргба совхоза къахьегамхоша.

П. НОВАКОВ,
«Джалка» совхоза керттера агроном.

БIаьстан балхашта — лерттIа кийчо

Доккхий декхараш да КПСС исторически XXII-ча съезда юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаьраш. ХIаьта цу съездо белгалдаьхар уж декхараш кхоачашдара дола наькъаш а. Царех къаьстта лоархIамера а юртбоахама дукхагIа пайда лургболаш а да хьажкIаши бобови культураши дукхагIа юврггйолаш лаьттан структура хувцар.

Из дика кхета а деш дIадахача шера 3350 гектара тIа мара ца хинна хьажкIаш, укх шера ялатийна лаьрхIа 4000 гектари силоса лаьрхIа 1823 гектари дIае лаьрхIад, хIаьта зернобобови культураш — 400 гектара тIа.

Цудухьа совхоза кулгалхошта хIанзар яр боккхача лоархIамера ха я. ХIана аьлча лерттIа кийчо е еза цар бIаьстан балхашта.

Цхьабакъда, «Ингушский» совхоза кулгалхой сухалбеш бац бокъонца кийчо а яь бIаьстанна накъа бахара.

Из иштта долга хьахьокх цига деча балхаша.

ДIаювш йола культураш хьувкъийта а лаьттангара махулла дукхагIа пайда эца а вIаштIехьдаргдац цунна агротехнически хьехамца гIулакх деш ца хилча. Цудухьа совхозе хьалхле лелаеча специалисташа лерхI кхашка 20 эзар тонн удобрени дIаяхьа. Цхьабакъда, тахханалца ерригача совхозе кхашка дIайихьа удобренеш 1504 тонн мара яц. Цу тайпарча лохача темпаша хьахьокх совхоза кулгалхоша цу лоархIамерча балха терко еш ца хилар.

— Бакъда, удобренеш дIакхахьара болх тха совхозе ледаро хилар, хIаьта дIахо йодача хана тоабергба оаха-м из, — йоах совхоза агронома новкъоста Дзейтова. Хаций-хьогI нов. Дзейтова, шоаш мичча хана болх тоабарга хьежаш бIаьсти латтарг ца хилари, хIаьта хьалхе оттаяьча графиках ханнахьа совхоз кхашка удобренеш яхка яла езилгеи.

Дика гIулакх да ханнахьа агрономически курсаш хьаеллар. Цу курсашка дикагIбарий опыт дIайовзийт, хьахьокх культураашта мишта гIулакх де деза. Цхьабакъда, «Ингушский» совхозе хьажкIаш лелае вIашагIъеллача 24 звенона-м тахханалца агрономически курсаш совхозе хьаелларгьяь аьнна хезадац, е хIанзчул тIехьагIа уж цига хьаеллара совхоза кулгалхоша даь а хIама дац. Балха говзал лакхлургйолаш вIалла хIама дац механизаторашта юкъе а.

Уж хьоахадьраш мара кхоачамбоацараш доацаш яц из совхоз. Цига кхы а вогIа лел юртбоахама техникана ремонт яра балхаш. Цу лоархIамерча гIулакха теркам тIабохийташ бац совхоза кулгалхой, къаьстта совхоза керттера инженер нов. Баранчиков. Цига ремонт е езача 74 тракторах ремонт яь яьннараш 33 трактор я, царех 27 трактор дIадахача шера йиъалгIча квартале ремонт яь а йолаш. Трактораш тоаяра гIулакх хIанз геттара эсала лел совхозе. Цига лоадамбоацчача гIулакхо массехк ди доаккхийт трактор тоаяь ца йоалийташ. Масала, ремонтни мастерске дIачудаьлча тхона эггара хьалха бIаргавайра ремонте латтача трактораашта маьлхаро бIара хьежаш латташ ши зIамига саг. Уж бар трактористаш Картоев Бориси Карагаманов Амади. Духхьал прокладочни кардон ца хилар бахьан долаш 5-гIа ди дар уж шоай трактораш вIашагIйохка ца могаш багIа.

— ВIалла деш хIама а доацаш шоана гучча тайпара бIара а хьежаш 5 ди даккха атта-м дац хIанзарча лоархIамерча хана, — йоах Картоева Бориса. Из бакъ лув. Нагахьа санна массехк сом а денна совхоза кулгалхоша сома каьхат ийца хилча уж трактораш ремонтера араьнна хургья. Сайга хинна дерригa плакаташ-м дIаденнадар аз царна, хIаьта каьхат эца ахча тхога-м дац, йоах нов. Баранчикова. Из иштa дац. Из да совхоза керттерча инженеро техника тоаяра гIулакх бехктокхаме а хеташ дIа ца хьолга. ВIалла ла мегаргдолаш хIама дац цига № 17 йола трактор шоллагIча бетта вIашагIа йолла нах бац яхаш ремонтни мастерске латтар. Из ховшшехь дукха сагота боацаш багIа совхоза директор нов. Умарови, партбюро секретарь нов. Булгучеви. БIаьсти чIоагIа балхаш де дезаш я совхоза трактораш, хIана аьлча, цига дIадахача шера зябь ахара план кхоачашъяьяц, цудухьа совхоза дирекци декхарийла я къаьстта а дика шоай техника кийчъе.

Цул совгIа совхозе ремонт е езача 47 нохарах тахханалца ремонт цхьаннена а яьяц, 31 сеялках ремонт яь 13 мара яц, 47 культиваторах 12-нена яьй ремонт, хIаьта комбайнаштеи, жаткаштеи, йол хьокхача косилкаштеи ремонт е а болабеннабац.

ХIанз эггара лоархIамера болх совхоза кулгалхоша селла тесса лелабар вIалла ла мегаргдолаш хIама дац. Уж декхарийла ба ханнахьа еррига техника тоаяь яккха. Ха деза совхоза кулгалхошта цунга хьежжа мара бIаьстан балхаш дIадоладе, дIайийнача культураашта гIулакх де, гурахьа чуэца шоай вIаштIехьдаргдоацилга. Цудухьа совхоза кулгалхоша еррига торонаш оарцагIъяьха махулла сихагIа ремонт ергйолча тайпара вIаштIехьбаккха беза из болх.

«Сердало» газета рейдови бригада:

I. САУТИЕВ, Хь. НОШХОЕВ — совхоза болхлой.

С. ДОДОВ — бухгалтер.

З. ГЕЛИСХАНОВ — «Сердало» газета собкорр.

КУРГАН. «Стройдеталь» яхача комбината коллективо дика камаьхал йоалаш чакхдаьккхар семилетка кхоалагIа шу. Промышленни гIирсаш хьалдарга яхийта лаьрхIа йола 24 метр хула аьшкабетона фермаш хьалхxе а вIашагIа а ехкаш йийлача моттигерча полигоне хьаелга вIаштIехьдаьннад укхаза.

СУРТА ТIА: кийчъяь яьнна 24 метр хулаш йола фермаш складе дIаяхьийтар. *С. Юдина сурт.* *ТАСС фотохроника.*

ДУКХА БЕРАШ ДОЛЧА НОАНОШТА «НАНА-ТУРПАЛ» ЯХА СИЙ ДОЛА ЦIИ ЯЛАР

1962 шера 22 январе СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Нохч-ГIалгIай АССР-е гIолла техача Указаца

«Нана-турпал» яха орденаши СССР Лакхехьарча Совета Президиума грамоташи а луш **«Нана-турпал»** яха сий дола цIи еннай итт а кхы дукхагIа а бераш даьчеи хьалкхедаьчеи ноанošта:

1. **Гатагажева** Ахьмада Елизаветайна — цIен-нанна, город МагIалбика юхерча зонера СоагIапча яха юрт.
2. **Мазаева** Асмайна — цIен-нанна, Ачхой-Мартана района ВаларгтIе яха юрт.
3. **Нальгиева** Постой Маржана — цIен-нанна, Наьсарен района СурхотIе яха юрт.
4. **Омарова** Альбикайна — цIен-нанна, Ачхой-Мартана района Закий-Юрт.

(ТАСС).

ПРОФСОЮЗА АКТИВА СОБРАНИ

Укх деношка В. И. Ленина цIерахча культура Дворецe городерча профсоюзни актива собрани хилар. Дерригдунен профсоюзий 5-ча конгрессо баьча балха итогаш ювцаш доклад йир Нохч-ГIалгIай профсоюзий областной совета председатела С. Сидельникова.

Дерригдунен профсоюзий конгресс вIашагIтохар лоархIам болаш гIулакх долга а, хIаьта вай республикерча къахьегамхошта юкъе беседашца, докладашца, лекцешца конгрессо тIаийца решенеш шерра дIайоаржае езилга а белгалдаьккхар нов. Сидельникова. КПСС XXII исторически съезда решенеш кхоачашъяра советски профсоюзаша шоай низ кхобергбац, аьлар цо.

ДIахо пренеех къамаьлаш дир Грознерча производственно-товарни контора профкома председатела нов. Токмачева, Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама истореи, меттеи, литератураи института Iилман болхлочо нов. Эльмурзаева, Грознерча № 2 йолча хIамаш тегача фабрика фабрично-заводской комитета председатела нов. Мишаковас, Ассински консервни комбината заводской комитета председатела нов. Ли, «Геофизика» треста группорга председатела нов. Артамонова, иштта кхыбараша.

Собране берригаш раьза а болаш резолюци тIаийцар.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Доазол дехьара

Колонизаторий хIама телхад

ЛОНДОН, 25 январь. (ТАСС). «ТIагIоллара тоаденна хете а чура гIулакхаш телхад французски Алжире» — керте даь йоазув ишта долаш я «Гардиан» яхача газета селханарча номер тIа араяьнна, Алжира экономически хьала хетаяь хинна Клэр Холлингуорта статья.

Бакъахьарча гIулакхашта деш хIама дац Алжире, яхаш язду автора. Яа хIамеи тIадувха барзкъеи мара эцац бахача наха. Европейцех массехк бIаьш дезал Алжирера дIабахабале а, кIеззига мара лохбеннабац квартирех боаккха мах, хIаьта дукха хIама ца эшаш, шу хьалхагIа боаккхаш хинна мах боаккх хIанз а цIенах е квартирах. Шоай оборот 1961 шера 60 процент лохъеннай, йоах отелаша, ресторанаша, кафеша.

Киноштеи театраштеи кхы а доккхагIа зенаш хул. Цу тIа тIакхеташ цхьаькха а аьттув боацаш гIулакх да — са довча ханна городе камендантски сахьат оттадеш хилар. Мехкарча йоккхийча рынкаех цхьаккха а кхы тоалуш яц. Соахка туристаш бацар, хIаьта укх шера а хилар тешам боацаш да.

ХIанз санна деха цIаккха а хиннадац цигара гIулакхаш — 1961 шера ийс бетта колонизатораша чакхдаккха лаьрхIа 119 гIулакх дехар цар, цул хьалхагIа дахача бIарчча шера деха гIулакхаш дерригаш а 60 мара ца хиннача. Цхьабакъда, цхьабола европейцаш юххера а цхьан тайпара тоадала мег гIулакхаш аьнна хеташ харц сатувсаш ба, хIаьта царна из иштa хетилга кхы хIама дац цигара шоай вахар кхоачаденнилга бокъонца кхетаде цар безам ца хилар мара.

Бе болх боацаш бола нах меллаб дувца хала да, хIана аьлча хIанз алжирцаш дукха ба къаман-кортамукъален фронт латтача районашка. Цхьабакъда, хьабе болх боацащ моттигаш дуккха я. Шеко яц, Францера 100 эзар гаргга алжирски болхлой цIабахкар а индустриализаци яра план лаьгIъялар а бахьан долаш хьабе болх боаца нах дуккха а дукхагIа хинна хиларах.

1960 шера цу планах 125 эзар болхлочоа керда моттиг кийчъяьяр, цхьабакъда, царех дукха болхлой хIанз дIабаьха бахьана. Керда предприятеш яхка лаьрхIаяц, хIаьта из кхоачашъяра хьалхара жоп дала дезаш болчар 1960 шера могаяь хинна дуккха предприятеш хьалъе тигац.

ЧIоагIа йокъал оттар бахьан долаш а дикка кIезигбеннаб юрта боахаме болх беш бола нах, хIаьта 1959 шера 18 миллион гектолитр доахаш хинна чхьагIараш, укх шера 14 миллион гектолитр мара дац...

ХIанз дуккха комсий бешамаш теркал а ца еш йита я, хIана аьлча цар даьшта хет, керда бусалба наьха республика оттаяьчул тIехьагIа чхьагIараш кIезигагIа мергда, аьнна.

Чакхйоаллаш статья тIа йоах, шоай лоIаме баьнначул тIехьагIа вахар тоадаларга сатувсаш ба алжирцаш.

Лумумбана даьр де кийчлуш ба Гизенгана а

ЛЕОПОЛЬДВИЛЬ, 24 январь. (ТАСС). ТАСС-а корреспондента Г. Федяшина хоам бу: Центральни правительства аларах 22 январе ООН-а резиденцера лаьрхIа цунна аьнна къоастаяьча вилле дIачувига хинна Африкански барт-цхьоагIон парте Председатель Антуан Гизенга сийсара мича вигав ца ховш дIавигав. Гизенга дуккха саратникаши доттагIийи тахан Iурра цу вилле баьхкача, царна цига коъаванзар е Гизенга а, е ховш мадарра, кхерамзлен болхлоех латташ дола цун «ха» а.

Укхаза гучадаьлар, Мобуту шийн ставка йолча а дукха ха йоаццаш чурча гIулакхий министра Гбеннес деннача приказах форманна шийн гIулакха тIара дIаваьккха вола кхерамзлен служба начальник Нендака ваха венача а Леопольдвила юххерча «Бинза» яхача тIема лагере мобутовски парашютисташа Гизенга воалаваь хилар. Беча хоамах, цу лагере ва парламентерча гIулакхах ваьккха, ше Къулбехьарча Касаи «паччахьа» ва аьнна арадаьккха вола Альбер Колонжи.

Цу тайппара укхаза гучадаьлар, хIанзарчоа Гизенга набахта волла аьнна яздаь приказ кулг яздайта селхан бус чурча гIулакхий министра Кристоф Гбение квартире чудена хилар. Из приказ законах ца хиларах Гбене кулг язде тиганзар цунна.

Антуан Гизенгийца цIаькха а иштта бокъо йоацар леладаро чIоаггIа эгIазйигай конголезски общественность. Тахан ТАСС-а корреспондентаца ше къамаьл деш конголезски парламентерча цхьан депутато аьлар: «Тхо чIоаггIа кхераденна да 1961 шера, малхбузехьарча колониалистски гIозараша аларах а ООН-а Iаьдалгахьара цхьаккха духьале йоацаш а Патрис Лумумба вийнача хана хинна гIулакх юха а хилар». Iаьдало ше хьувзавар кхераш шийн цIи ма йоаккхаялар аьнна дехар дир цу депутато. «Лумумба хьакъехьа шоаш леладаьр да, — аьлар цо, — Конгорча ООН-а кулгалхоша хIанз леладер. Оаха, Конго националисташа, цIена уйла йолаш мел бола нах, еррига дунен общественность тIахьех Антуан Гизенга — Лумумбай тешаме соратник а цун никъ чакхбоахар а — кIалхарваккха оарцагIдовлара».

Президента Кеннеде пресс-конференци

ВАШИНГТОН, 25 январь. (ТАСС). Президента Кеннеде аргIанара пресс-конференци хилар укхаза. Из еррига а хIана яцар аьнна, США чурча политикаи экономикаи дешашта хетаяь яр. Корреспонденташа деча хаттарашта ше жоп луча хана Кеннеде арахьарча политика хьакъехьара ши дош даьшхар. Хьо а хьа советникаш а бокъонца раьза бий хIанз НАТО яьча тIема кийчонна, аьнна, шийга хаьттача Кеннеде жоп делар, из кийчо [illegible] е езаш Iа аьнна. Циггача белгалдир президента, массазара дараш санна дола НАТО герзашцара низаш совдахара ше чIоагIа лоархIам беш хилар.

ДIахо президента аьлар, дунен халкъашта юкъерча реконструкцеи дегIаахареи банка директорага американцага Юджин Блэкагара дийхад аз Кашмира хьакъехьа Инденеи Пакистанаи юкъе латтача къовсаме юкъаршхо а хиле хьай «дика гIулакхаш» бIаргадайта, аьнна. Цхьан корреспонденто хаьттар Кеннедега, Пунта-дель-Эсте вIашагIкхийттача американски континента мехкий кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий совещанегара фу дакхa гIерт ВIашагIкхийтта Штаташ, аьнна. Лоацца, юхаозавенна жоп делар Кеннеде, «Малхбузен полушаре коммунизм тIагIортарца» дувзаденна ВIашагIкхийттача Штаташа, а хIаьта президента яьхачох, Латински Америка мехкаша а, сагото еш хиннача деша хьакъехьа «пайдане заявлени» цу совещане Iаьдар догдоахаш ва ше, аьнна.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«Ноэль Фортюна»** Долалу: 10, 12.30, 3, 5.30, 8, 10.10.

ЗIамига зал № 1 — **«Цхьа гектар сигале»**

Долалу: 8.30, 10.40. 12.50, 3.10, 5.20, 7.30, 9.40.

ЗIамига зал № 2 — **«Цхьа гектар сигале»**

Долалу: 9, 11.10, 1.20, 3.30, 5.40, 7.50.

«Безаме хьалхара илли». Долалу: 9.50.

ЗIамига зал № 3 — **«Цхьа гектар сигале»**

Долалу: 9.30, 11.40, 1.50, 4, 6.10, 8.20.

«Мистер икс» Долалу: 10.15.

«Родина» яхача кинотеатре.

«Испытаней никъ» — Долалу: 9.

«ТIахьехам» (ши сеанс цхьана). Долалу: 11.20, 2.45, 6, 9.20.

Городе Грозне, Павла Мусорова улицагIа, школа № 30 яхача **Микос** Зинаида Антоновна суде деннад городе Грозне, питомник «Горзелентрест», ул. Питомника **Микос** Сергей Александровичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда городе Грозне, Ленински района халкъа суде.

Городе Грозне, Тбилисски улицагIа 48, яхача **Арсентьева** Татьяна Валерьяновнас суде деннад городе Грозне, Интернациональни улицагIа № 11 вахача **Полянский** Юрий Григорьевичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда городе Грозне, Ленински района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03020

Заказ № 581